Микола Дремлюга

ВИБРАНІ ТВОРИ

для фортепіано

Микола Дремлюга

ВИБРАНІ ТВОРИ

для фортепіано

Дрогобич
Пóсвіт
2024

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як навчальний посібник (протокол № 3 від 21 березня 2024 р.)

УДК 780.8:780.626.432
Д 73

Рецензенти:

ЛЮДОМИР ФІЛОНЕНКО – доктор філософії, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, член Національної спілки композиторів України

ОКСАНА БОБЕЧКО – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки і кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Дремлюга Микола. Вибрані твори: для фортепіано. Навчальний посібник / Упорядники: Олександра Німилович, Ірина Андрусів. Дрогобич: Пóсвіт, 2024. 56 с.

Д 73

ISMN 979-0-707542-63-7

Навчальний посібник педагогічного репертуару написано відповідно до програм навчальної дисципліни «Фортепіано» для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). До посібника увійшли фортепіанні твори українського композитора Миколи Дремлюги (1917-1998), який належить до добірного грона українських митців другої половини XX ст. У творчій спадщині композитора відобразилися різноманітні тенденції тогочасної української та світової музики, проте він дієво продовжував традиції, започатковані М. Лисенком, М. Леонтовичем і Л. Ревуцьким, а також сприяв формуванню і розвитку окремих музичних процесів в Україні. До посібника увійшли: міні-цикл «Три прелюди», Експромт, Концертний етюд, Парафраз на тему веснянки М. Лисенка «А вже весна, а вже красна», Фокстрот для фортепіано в 4 руки, які публікуються з рукописів вперше за 80 років після створення. Вступна стаття редакторів-упорядників містить відомості про етапи творчості композитора, основні аспекти його стилевих вподобань, розкриває історію написання творів, подає музично-естетичний та виконавський аналіз композицій, що стануть добротним матеріалом у вихованні музикантів нових поколінь.

Видання адресоване студентам і викладачам вищих музичних та музично-педагогічних закладів освіти, концертуючим піаністам, популяризаторам української фортепіанної музики.

УДК 780.8:780.626.432

Упорядники:
Олександра Німилович
Ірина Андрусів
Набір і редагування нотного тексту
Юлія Осмачко

ISMN 979-0-707542-63-7

© Німилович О., Андрусів І., ред., упоряд., вст. ст., 2024
© Пóсвіт, 2024

ВИБРАНІ ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ МИКОЛИ ДРЕМЛЮГИ: З АРХІВУ КОМПОЗИТОРА

Розвиток музичного мистецтва України другої половини ХХ століття, який супроводжувався різноманітними обставинами як позитивними (пожвавлення музичного життя, поява молодої генерації українських композиторів), так і деструктивними (ідеологічні й націоналістичні утиски, нівелювання духовних потреб особистості тощо), все ж становить цікавий пласт музичної культури і щораз більше привертає увагу музикологів та виконавців.

Композитор Микола Дремлюга належить до добірного грона українських митців другої половини ХХ ст., на творчому спадку якого відобразилися різноманітні тенденції тогочасної української та світової музики, проте він дієво продовжував традиції, започатковані М. Лисенком, М. Леонтовичем і Л. Ревуцьким, а також сприяв формуванню і розвитку окремих музичних процесів в Україні.

Окремі аспекти мистецької діяльності М. Дремлюги частково розкриті у працях К. Майбурової[1], Л. Пархоменко[2] та ін. Вагомого розгляду зазнала творчість М. Дремлюги для бандури та її значення у становленні академічного бандурного репертуару. Вона висвітлена у наукових працях О. Ніколенко «Композиційно-стильова специфіка концерту М. Дремлюги»[3], Н. Чабаненко «Бандурний репертуар як чинник розвитку концертного виконавства»[4], дисертаційному дослідженні О. Олексієнка «Творчість Миколи Дремлюги і процес становлення бандурного репертуару»[5]. Хорова творчість композитора стала предметом розгляду дослідниць Х. Пелех і А. Стеблак[6], а фортепіанна спадщина залишається у затінку, ок-

[1] Майбурова К. М. Дремлюга. Київ: Музична Україна, 1968. 88 с.

[2] Пархоменко Л. Українська хорова п'єса: типологія, тематизм, композиція. Київ: Наукова думка, 1979. 220 с.

[3] Ніколенко О. Композиційно-стильова специфіка концерту М. Дремлюги. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 8. Львів, 2014. С. 158–163.

[4] Чабаненко Н. Бандурний репертуар як чинник розвитку концертного виконавства. *Мистецтвознавчі записки*. Київ, 2018. Вип. 33. С. 522–528.

[5] Олексієнко О. Творчість Миколи Дремлюги і процес становлення бандурного репертуару: автореф. дис. … канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П. Чайковського. Київ. 2003. 16 с.

[6] Пелех Х., Стеблак А. (2021). Хорова творчість Миколи Дремлюги (на прикладі хорового циклу «Пори року»). *Музичне мистецтво і культура: науковий вісник.* Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 32. Кн. 1. С. 413-423.

рім характеристики окремих композицій у творчому портреті авторства К. Майбурової 1968 року видання і поодиноких згадок опублікованих творів.

Життєвий шлях композитора, музикознавця, педагога Миколи Дремлюги сповнений цікавими пригодами, переживаннями, успіхами й увесь пронизаний любов'ю до української народної пісні. Народився митець 02 (15) липня 1917 року (помер 18 грудня 1998 року в Києві) на батьківщині матері, в слободі Бутурлинівці Воронезької губернії, саме перед жовтневим переворотом. У цей час було здійснено перехід на новий календар і ця подія спровокувала чимало помилок із поданнями дат. Так сталося і з записом дати народження М. Дремлюги. Спочатку, на підставі шкільної довідки, де було зазначено, що М. Дремлюга народився 22 липня 1917 року, було видано паспорт, а згодом ця дата увійшла до всіх енциклопедій. І тільки у 1985 році, у родинній бібліотеці в одній із книжок, було віднайдено свідоцтво про народження (метрику) М. Дремлюги, в якій вказувалася дата народження 2 липня 1917 року[7]. І ця правдива дата подана вже в Енциклопедії Сучасної України, яка вийшла друком у 2008 році[8]. Проте в Українській музичній енциклопедії, в першому томі, який побачив світ у 2006 році ще зазначена неточна дата дня народження композитора[9].

Народився митець у родині педагогів. Мати, Марія Семенівна, походила із заможної родини купця з Воронезької губернії, закінчила Вищі жіночі курси у Києві, вивчила українську мову та працювала вчителькою молодших класів. Вона вміла грати на фортепіано і володіла знаннями церковного хорового співу. Батько композитора був родом із Вінничини, з небагатої селянської родини і, щоб покращити свій матеріальний стан, деякий час служив у царській армії. Як пише донька композитора, кандидат мистецтвознавства Марія Дремлюга, це було «великою таємницею навіть від мене… . Цей страх викриття батько проніс через усе своє життя в СРСР»[10]. І хоча Василь Дремлюга був вихідцем із бідної селянської родини, це не завадило йому здобути вищу освіту в Київському університеті та стати

[7] Крементуло В. Одухотворений Україною. *Слово Просвіти*. 2012. 29 грудня. URL: http://slovoprosvity.org/2012/12/29/odukhotvorenyy-ukrainoiu/

[8] Шурова Н. Дремлюга Микола Васильович. *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=21733

[9] Муха А. Дремлюга Микола Васильович. *Українська музична енциклопедія.* Т. 1 / Гол. редкол. Г. Скрипник; Національна Академія Наук України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. К.: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2006. С. 655. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Skrypnyk_Hanna/Ukrainska_muzychna_entsyklopediia_Tom_1.pdf

[10] Дремлюга М. Коментарі до фотобіографії Миколи Дремлюги. *Приватний архів Марії Дремлюги*. С. 1.

чудовим вчителем математики. Окрім цього, він самостійно оволодів грою на скрипці, нотною грамотою, співав у хорі Нестора Городовенка і керував шкільним хором.

Цікаво, що в дитинстві Василь Дремлюга ходив до Чуківської школи, де тоді вчителював Микола Леонтович, славетний композитор, автор знаменитого «Щедрика», багатьох геніальних обробок народних пісень і авторських творів. Цей епізод висвітлив музикознавець В. Дяченко у своїй монографії 1941 року, присвяченій М. Леонтовичу. Музикознавець писав, що Леонтович швидко завоював симпатії учнів Чуківської школи, хоч більшість із них були майже його ровесниками: «Найбільшого клопоту завдавала арифметика. Бувало він і сам не міг розв'язати якусь задачу. Звернутись до когось з учителів не вистачало сміливості: боявся осоромитись перед ними. Він просто обминав такі задачі, придумуючи якісь для того причини. Але швидко це несподівано і просто налагодилося. Леонтович заприятелював з учнем третього класу Василем Дремлюгою, великим любителем музики, який до того ж мав математичні здібності. Дремлюга мало не щодня приходив до Леонтовича і залюбки розв'язував йому важкі задачі. Потім вони говорили про пісні, про музику – правда, більше говорив Леонтович. Або співали вдвох»[11]. Тож любов до України, музичного мистецтва і народної творчості завжди були провідним орієнтиром у вихованні в родині Дремлюг.

У такому середовищі зростав і Микола Дремлюга. Зі спогадів його дружини Валентини Крементуло, відомої літературознавиці довідуємось, що: «Народна пісня полонила Миколу Дремлюгу вже в дитячі роки, коли він гостював у селі на Вінниччині у рідних його батька. Чотирирічний Микола дослухався до пісень, а потім, заховавшись на горищі хати, співав їх, – розповідала родичка. Коли він стане композитором, то зробить понад сто концертних обробок народних пісень... А поховальний кант, який наспівувала тітка Голяна, стане однією з тем Третьої симфонії «Пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років». За цю симфонію 1998 року композитор отримав найвищу нагороду – Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка»[12].

Перші шість років свого життя маленький Микола прожив у рідному селі батька – Сорокотяженці Вінницької області. Василь Дремлюга вважав, що в ті буремні

[11] Дяченко В. М. Д. Леонтович: малюнки з життя. К., 1941. С. 45.

[12] Крементуло В. Одухотворений Україною. *Слово Просвіти.* 2012. 29 грудня. URL: http://slovoprosvity.org/2012/12/29/odukhotvorenyy-ukrainoiu/

революційні роки перебувати дитині в Києві було вкрай небезпечно. І його страх був не безпідставним. Родина Дремлюг мешкала в Києві на вулиці Паньківській, 3. А поруч, на Паньківській, 9, був розташований багатоповерховий будинок М. Грушевського, спроєктований видатним художником і архітектором В. Кричевським у стилі українського модерну. Саме цей будинок у 1918 році був розбомблений бандою військового злочинця Муравйова. Тоді була знищена колекція українських старожитностей і картин самого В. Кричевського, згоріла бібліотека М. Грушевського, його рукописи і листування. Це була болісна і непоправна для української історії та культури втрата. Василь Дремлюга чув ці вибухи і був свідком, як протягом трьох днів будинок Грушевського палав, мов смолоскип.

А в мальовничому селі на Вінничині у будинку свого діда жив маленький Микола Дремлюга. Він зростав серед звичайних сільських дітей, в атмосфері любові до музики та української народної пісні. У статті під назвою «На творчій ниві» Віталій Кирейко писав: «Як згадувала його тітка, він сам співав народні пісні, а особливо любив пісню «Ой, там на горі Січ іде»[13].

У 1924 році Миколу перевезли до Києва. В цей час батько Василь, незважаючи на скрутне матеріальне становище родини, придбав фортепіано для сина, що стало великою подією та радістю для хлопчика. Батьки, не передбачаючи, що їх син стане музикантом, все ж значну увагу приділяли музичному розвитку дитини. Адже батько композитора вважав, що кожна освічена людина, незалежно від професії, обов'язково повинна познайомитись з музичним мистецтвом. А тому шукав добрих вчителів для сина, відвідував з ним концерти та підтримував його музичні захоплення.

З теплотою та вдячністю згадував М. Дремлюга своїх шкільних вчителів, які прищепили йому інтерес до літератури, науки, історії. Приватно займався грою на фортепіано і навіть брав уроки у відомого професора консерваторії, піаніста і педагога Григорія Беклемішева. Мав талант до іноземних мов і досконало вивчив французьку і німецьку мови.

Після закінчення школи вступив на навчання до Київського політехнічного інституту на факультет хімічного машинобудування, для того, щоб здобути вельми популярний тоді фах інженера, проте відчував, що його справжнє покликання – музика, писав музичні твори. Одночасно вступив і на перший курс фортепі-

[13] Кирейко В. На творчій ниві. *Музика*. 1997. № 4. Липень-серпень. С. 10.

анного факультету консерваторії. Але заняття в Консерваторії починалися тільки 3 жовтня, то ж М. Дремлюга надав перевагу навчанню в КПІ (Індустріальному інституті), до того ж і там, він продовжував займатися музикою – грав на інститутських концертах, акомпанував співакам-студентам і писав власні твори.

Знаковою подією, яка вплинула на подальшу долю композитора, стало його знайомство із Левком Ревуцьким, який високо оцінив талант та здобутки Дремлюги. Згодом композитор згадував про цю доленосну зустріч: «Одного літнього вечора я пішов до Першотравневого парку на симфонічний концерт, де мала виконуватися Друга симфонія Ревуцького. Ця симфонія була першим твором, який я почув по самостійно зробленому радіоприймачу ще десь у 1930 році. Відтоді я полюбив цей твір на все життя. На концерті був присутній автор. Я звернувся до Ревуцького з проханням прослухати мої твори і одержав запрошення прийти до нього в консерваторію.

Познайомившись з моєю тричастинною сонатою для скрипки з фортепіано, Лев Миколайович сказав, що в мене є композиторські дані і що він згодний взяти мене в свій клас на перший курс. Проте я не схотів втрачати три роки (пізніше я втратив більше) і вирішив закінчити інститут»[14].

Закінчивши навчання в Індустріальному інституті, М. Дремлюга все ж не захистив диплом, бо остаточно вирішив вступати в Консерваторію з усвідомленням того, що саме музика є змістом його життя. Від 1940 року був прийнятий на історико-теоретичний факультет, а через півроку влився до класу Л. Ревуцького на композиторському факультеті. В цей час світ побачили його різноманітні за жанром твори, зокрема: фортепіанні п’єси (прелюдії, поеми, парафраз на тему веснянки «А вже весна»), романси, соната і рапсодія для скрипки з фортепіано, хорові твори (кантата «Надлетіли понад Київ чорні хмари», «Галицька сюїта» для хору, хор «Вічний революціонер» на слова І. Франка).

Консерваторію М. Дремлюга закінчив у 1946 році з відзнакою за двома фахами: композиторським та історико-теоретичним. На закінчення історико-теоретичного факультету написав дослідницьку роботу «Мусікійська граматика» М. Дилецького», а для державного екзамену по класу композиції – два великі твори: «Епічну поему» для симфонічного оркестру та фортепіанний концерт, в якому на державному іспиті став першовиконавцем цього твору, а партію

[14] Майбурова К. Микола Васильович Дремлюга: Нарис про життя і творчість. К.: Музична Україна, 1968. С. 7-8.

оркестру виконувала тоді студентка другого курсу консерваторії, а сьогодні знана піаністка-педагог, внучка М. Лисенка – Рада Лисенко (1921-2021). Голова державної комісії відомий піаніст та професор Г. Нейгауз високо оцінив авторське виконання концерту та володіння прийомами фортепіанної гри. У 1944, будучи ще студентом, М. Дремлюга став членом Національної спілки композиторів України.

Від 1946 року М. Дремлюга займав посаду викладача музично-теоретичних дисциплін на кафедрі композиції Київської консерваторії, викладаючи курси аналізу музичних творів, гармонії, музичної літератури, оркестровки, читання партитур, хорового аранжування, вів клас композиції на історико-теоретичному та композиторському факультетах. Серед його учнів були О. Білаш, Л. Дичко, В. Сильвестров, Л. Грабовський, Є. Станкович, І. Карабиць, К. Мясков, В. Філіпенко, А. Муха, О. Костін, І. Поклад, Л. Ященко, Т. Булат, Л. Пархоменко та ін., зокрема по класу композиції – В. Верменич, П. Ладиженський, І. Кириліна, Т. Бачул та ін.

Митець плідно працював у Спілці композиторів як член Правління. Від 1954 року став членом правління Музфонду УРСР, у 1950-1956 роках був головою секції творчості для дітей, згодом головою секції народної музики, а від 1965 року головою художньої Ради Музфонду УРСР[15].

У своїй творчості композитор звертався до різних жанрів, це: вокально-хорові твори, обробки народних пісень, твори для симфонічного оркестру (6 симфоній, 8 концертів, поеми, сюїти, увертюри), камерно-вокальні твори, музика для дітей. Улюбленими інструментами митця були фортепіано та бандура, для них написано найбільше творів. М. Дремлюга став творцем першого концерту для бандури з оркестром. Звертався також до інших інструментів: скрипки, віолончелі, кларнету та фагота.

У 1949 році закінчив навчання в аспірантурі. На все життя М. Дремлюга поєднав захоплення композицією та музикознавством: він зарекомендував себе успішним захистом кандидатської дисертації на тему «Українська фортепіанна музика і фортепіанна творчість Л. М. Ревуцького», публікацією монографії «Українська фортепіанна музика» (1958), а також ґрунтовним дослідженням принципів та методів обробки народної пісні в творчості українських композиторів (1959), спе-

[15] Дремлюга М. Перелік музичних творів, музикознавчих робіт, статей, рецензій, доповідей. Відомості про педагогічну та громадську діяльність. *З архіву М. Дремлюги*. К., 1967. Машинопис. С. 42-43.

ціальним редагуванням та доопрацюванням окремих камерно-інструментальних творів В. Косенка та опери М. Вериківського «Вій», спеціальним редагуванням 2-х томів творів Л. Ревуцького, кантат і ораторій М. Вериківського, хорових творів Я. Степового, вокальних творів Г. Верьовки[16].

Окремо слід згадати дружину композитора, Валентину Кременуло, яка була вірною подругою та справжньою музою Миколи Дремлюги протягом усього життя. Зі спогадів Марії Дремлюги, доньки Валентини Кременуло та Миколи Дремлюги, довідуємося про надзвичайну стійкість і науково-мистецьку налаштованість цієї особистості у поважному віці: «У свої 90 років вона – молода сучасна жінка, яку цікавлять події в Україні й світі, яка ревно обстоює свої політичні погляди, пише літературознавчі статті, і їх друкують в університетських збірниках. Разом з тим вона з цікавістю дивиться сучасні шоу-програми, висловлюючи і захоплення, і влучні саркастичні зауваження»[17].

Валентина була донькою грека за походженням та української селянки й успадкувала від батьків шляхетні манери та їх кращі риси характеру. Закінчивши навчання в аспірантурі Київського державного університету ім. Т. Шевченка, Валентина Кременуло працювала редактором у Київському Держлітвидаві, а тому була знайома та спілкувалася з багатьма відомими письменниками й поетами, серед яких П. Тичина, В. Сосюра, О. Гончар, Т. Масенко та ін.

Валентина Кременуло стала не лише дружиною Миколи Дремлюги, але і його натхненницею. Її поетичні захоплення поезією Мікеланджело, Петрарки, Шекспіра, Ронсара, Хіменеса, Міцкевича Микола Дремлюга перетворив на романси, яких написано ним понад сотню. Важливою для композитора була і думка дружини про його твори.

У 1972 році М. Дремлюга одержав звання заслуженого діяча мистецтв УРСР, а в 1993 році – народного артиста України.

Вершиною творчості композитора вважається Симфонія № 3, присвячена пам’яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Цей величний проникливий твір є своєрідною сповіддю перед українським народом.

Згадана Симфонія була темою обговорення у інтерв’ю з автором. Зокрема, у архіві композитора зберігся скорочений запис радіопередачі від 15 черв-

[16] Микола Дремлюга. URL: https://parafia.org.ua/person/dremliuha-mykola/
[17] Дремлюга М. Невгамовна URL: https://zn.ua/ukr/personalities/nevgamovna-_.html

ня 1996 року, присвяченої 79-річчю від Дня народження і 50-річчю діяльності М. Дремлюги. На запитання ведучої – музикознавиці Ірини Пашинської – про тему життя і смерті, що лежить в основі цієї Симфонії, композитор зазначив, що вона є вічною темою, яка завжди хвилює усіх великих митців як минулого, так і сучасного. Також автор стверджував, що однією з тем Третьої Симфонії є старовинний український кант, який починається наступними словами: «Смерте моя мила, ой коли ж ти до мене прийдеш». Саме ця тема пронизує усі частини твору та найбільшого розвитку набуває у фіналі.

Наостанок М. Дремлюга підсумував: «З моєї авторської точки зору симфонія містить у собі поряд з відтворенням настроїв журби, горя, печалі також роздуми про духовну велич українського народу, про його героїчну боротьбу у минулому, сподівання на краще у майбутньому – і все це на основі феномена духовної краси української нації»[18].

Будучи майстерним піаністом, М. Дремлюга чимало творів написав саме для цього інструменту. Впродовж років композитор знову й знову повертався до своїх творінь, неодноразово редагував їх, удосконалював. Чимало з них були опубліковані, проте значна частина залишилася в рукописах. Серед фортепіанних композицій М. Дремлюги: Концерт для фортепіано з оркестром (1962), цикли «З глибини» («De profundis», чотири поеми, 1941), «Зима» (вісім п’єс, 1941-1946), «Весняна сюїта» № 1 (шість творів, 1951-1955), «Ранок на річці» (з «Весняної сюїти № 2», 1955), Фортепіанний альбом (збірка педагогічного репертуару з 24 п’єс, 1967).

Пропонована добірка фортепіанних композицій М. Дремлюги саме покликана вивести на концертну естраду і ввести до наукового обігу та навчального процесу твори, які понад вісімдесят років залишалися в рукописному варіанті у родинному архіві композитора. Завдяки теплій творчій співпраці з донькою автора музики пані Марією Дремлюгою, яка щиро поділилася рукописним матеріалом, вдалося опублікувати нотну збірку.

Відкривають навчальний посібник три Прелюди, які чудово вклалися у прелюдійний мініцикл і були створені у 1940-1941 роках, у час, коли молодий композитор навчався в класі композиції славного Левка Ревуцького. Варто зауважити,

[18] Пашинська І. Скорочений запис радіопередачі від 15 червня 1996 року з композитором М. Дремлюгою. *З архіву М. Дремлюги*. Машинопис. С. 2.

що до жанру прелюдії композитор звернувся також під час написання фортепіанного циклу «Зима» (1941-1946). У трьох ранніх прелюдах яскраво проглядається імпровізаційна природа жанру, вони проникнуті енергією і пристрасною схвильованістю.

Прелюд № 1 fis-moll написаний 6 червня 1940 року. У його основі елегійна тема пісенного характеру, яка з'являється після короткого чотиритактового вступу (Moderato, cantabile, 6/8) в октавно-акордовому викладі, майстерно оздоблена романтичним типом фортепіанної фактури (фігураційна супровідна серединна лінія на основі глибокої басової лінії у низькому регістрі). Після викладу теми змінюється темпова канва (piu mosso) твору, його метроритмічна основа (4/4, пунктирний ритм, акценти), а динамічна шкала зростає до *ff-fff*. Тематичні елементи звучать фрагментарно у насиченій фактурі, творячи картину драматичного маршу. Після незначного заспокоєння з'являється епізод (Meno mosso, 6/8 (2/2) у прозорому фактурному викладі, в притишеній динамічній сфері, який сприймається неначе ліричний виклад тематичного зерна прелюду та як контрастний перехідний елемент до наступного розгорненішого тематичного проведення (6/8, *ff*) імпровізаційного плану. Тема прелюду з неабияким хвилюванням тут звучить у верхньому регістрі в октавному викладі з незначною зміною мелодичної і ритмічної лінії у фігураційному віртуозному плетиві середнього і нижнього фактурних пластів. Коротка шеститактова кода (Meno mosso, 4/4) побудована на маршеподібній видозміні теми прелюду. На поступовому динамічному затиханні із застосуванням у кожному такті агогічних відхилень від початкового темпу, які додають звучанню загострено сумовитого звучання, завершується перша п'єса міні-циклу.

Прелюд № 2 D-dur, згідно рукопису, був завершений через три дні після першого, а саме 9 червня 1940 року, проте вони суттєво відрізняються своїм образно-емоційним забарвленням. Короткий двотактовий вступ виводить фрагмент наспівної теми крайніх частин прелюду лірико-споглядального настрою у хоральному поданні й нагадує уривок ліричної української народної пісні (Andante). Перша частина сприймається неначе чудова ескізна замальовка імпресіоністичного забарвлення, в якій проявляється особисте враження автора музики від мрійливої містичної атмосфери. Фактура викладається на потрійному нотному стані, що

характеризується витриманими акордами у нижньому шарі, проведенням теми у середньому пласті й фігураційному мереживі спадаючих і висхідних пасажів, розташованих у верхньому фактурному шарі, які асоціюються з ефектами шелестіння верхівок дерев. Всі ці елементи підсилюються колористичністю гармонії. Висхідний віртуозний пасаж у партіях обидвох рук приводить розвиток до середньої схвильованої, пристрасної частини (Agitato, con passione), яка розпочинається звучанням крайніх регістрів фортепіано. Нова палка тема в акордовому викладі з пунктирним ритмом звучить у партії правої руки на тлі фігураційного супровідного погойдування у низькому регістрі фортепіано, розгортаючись до кульмінаційного сплеску як цієї частини, так і цілого прелюду. На кульмінаційній вершині в динаміці *fff* мелодична канва розділу проводиться на тлі повторюваних акордових каскадів, що додає звучанню насиченості й величі. Перевідний такт (Adagio) повертає до образної сфери першої частини. У репризі композитор залишає хоральний фактурний виклад початкової теми, уникаючи фігураційного мерехтіння у верхньому регістрі, вслухаючись у красу мелодичної лінії та її аскетичне звучання і лише віртуозний каденційний пасаж повертає до короткочасного (три такти) мрійливо-містичного настрою. Останні два такти нагадують вступ з викладом фрагменту тематичної лінії твору. Введення такої аркової побудови сприяє художній цілісності музичного твору.

Наступний *Прелюд № 3* B-dur створений 12 квітня 1941 року. Композиція яскраво віртуозного характеру написана у швидкому темпі (Vivo). Зберігаючи аркову будову твору, композитор викладає у двох ідентичних початкових і завершальних тактах основну наспівну тему, проте у контрастній динамічній палітрі (*p – f*). Наступний матеріал сприймається як імпровізаційно-варіаційний розвиток тематичної лінії, в якому проглядаються три варіації на задану тему. Перша «варіація» нагадує віртуозний етюд, адже фігураційна супровідна лінія в партії правої руки викладена секстолями і подвійними нотами (терції, кварти) у легкому, повітряному торканні клавіш (leggiero), а мелодична лінія проводиться у партії лівої руки і вже з другого такту варіації звучить на staccatissimo, додаючи жартівливого характеру. Друга «варіація» переймає виведення тематичної лінії у партії правої руки в акордовому викладі на гучній динаміці (*f*), а ліва рука проводить висхідні тріольні гамоподібні лінії. Наступна розгорнена імпровізована «варіація» почер-

гово виводить тематичну лінію у партіях обидвох рук, проте у видозміненому як мелодично, так і ритмічно (пунктирний ритм) вигляді на тлі безперервного руху шістнадцяткових фігурацій. Віртуозний швидкоплинний висхідний пасаж через усю клавіатуру фортепіано на великій гучності завершується контрастними гострими співзвуччями на *sub. p,* вносячи гумористичний контраст і приводить до завершального ствердного (*f*) первісного проведення теми твору.

Прелюдам М. Дремлюги романтично-імпресіоністичного плану притаманне відчуття просторовості й оркестровості фортепіанного письма, зумовлене особливістю музичного мислення композитора, вмінням тонко диференціювати, розшаровувати звукову структуру від філігранно легкого туше до насиченого звучання чи раптової регістрової зміни всередині улюбленого ним багатоголосого і багатопластового висловлення музичної думки, часто опертого на звороти, притаманні українському народнопісенному мелосу.

Експромт f-moll (Allegro) М. Дремлюги також належить до композицій, написаних у ранній період творчості. Невелика п’єса імпровізаційного характеру, викликана яскравим ліричним почуттям, доволі запальна, емоційна, скомпонована у тричастинній формі. Пісенно-лірична хвилеподібна тема першої частини з незначними орнаментальними ознаками звучить на тлі інтервальних ходів (квінти, сексти, септіми) четвертними довжинами у партії лівої руки, а згодом на основі розкладених вісімками співзвуч. Наростаючі у динамічному і регістровому плані мелодійні хвилі, акцентування першої і третьої долей чотиридольного такту приводять до кульмінаційного сплеску (*ff*) на акордовому низхідному секвенційному каскаді до домінантової тональності в кінці першої частини. Коротка середня частина (Andante (C-dur, 6/8) ніжна й кантиленна за звучанням у притишених тонах, забарвлена значною кількістю альтерацій, мажоро-мінорним похитуванням (C-dur – c-moll), які додають терпкості звучання музичного полотна. Реприза повертає до первісного запального характеру теми і звучить без змін, за винятком заключного каскаду витриманих кульмінаційних акордів (Lento) на великій гучності (*ff*) з подальшим підсиленням сили звуку до завершального співзвуччя на *sff*.

Концертний етюд E-dur був імовірно створений у 1941-42 роках. Після назви твору композитор залишає ремарку стосовно характеру виконання: «гордо

і ніжно». Подаючи позначення темпу Moderato, автор долучає заувагу – Con estro poetico (з поетичним настроєм). Така настанова одразу налаштовує виконавця на концертно-художній твір з притаманними йому програмними характеристиками, глибоким змістом у поєднанні з певними технічними завданнями, які не стають самоціллю у їхньому подоланні, а спрямовані до поєднання з художніми цінностями і розрахована композиція на виконання у концертному залі. Й справді, це не просто технічний твір, налаштований на подолання технічно-ритмічних труднощів, а самодостатній етюд романтичного характеру з лірико-поетичним настроєм та чудовою мелодикою. Перша частина сприймається як виклад тематичного зерна твору в одноголосному чи октавно-акордовому проведенні, сповненого найрізноманітніших проявів людських переживань та інтимних почуттів, звучить м'яко і ніжно, проте, вже від другої фрази зрушення темпу (con moto) та наростання динаміки додають схвильованості музичній тканині етюду.

Наступний розділ Piu mosso, concitato (збуджено, схвильовано), побудований на новій активній, імпульсивній темі, яка проводиться почергово у різних фактурних пластах, обплетена фігураційними переливами дрібними тривалостями. Розвиток цієї теми з різкими змінами ладо-гармонічного плану приводить до кульмінації цілої композиції на великій гучності *fff* і появи на тлі віртуозних пасажних переливів у верхньому і середньому фактурному пластах фрагментів теми першої частини. Після незначного чотиритактового заспокоєння наступає реприза (calmato), побудована переважно на одноголосно-інтервальному викладі початкової теми, спочатку в партії лівої руки, а згодом у обидвох руках в ажурному обплетенні фігураційних переливів рівномірних тридцятьдвійок, що підтримують дещо схвильований, мрійливий настрій цього епізоду. Завершується твір легким, повітряним, граційним висхідним пасажем (leggiero) через усю клавіатуру на витриманій педалі до тонічного співзвуччя у притишених тонах.

У Концертному етюді М. Дремлюги проглядається опора на європейські романтичні традиції, натхненну образність та українське народнопісенне мистецтво, адже тематична палітра твору навіює до фольклорного надбання нашого народу, що є проявом ознак романтичного концертного стилю.

Парафраз на тему веснянки М. Лисенка «А вже весна, а вже красна» створений М. Дремлюгою 15 березня 1942 року. Цей чудовий зразок календарно-обря-

дових пісень увійшов до дитячої опери «Зима і весна» М. Лисенка (1842-1912) у його майстерній обробці. Вперше в історії європейської музики М. Лисенко створив три опери для дітей («Коза Дереза», 1888, «Пан Коцький», 1891, «Зима і весна», 1892), тоді, коли в європейській музичній спадщині першою вважається опера «Гензель і Гретель», яку німецький композитор Енгельберт Гумпердінк (1854-1921) написав щойно в 1895 році. Пишучи про дитячі опери М. Лисенка, дослідниця Н. Андрієвська зазначала, що: «Неперевершеним зразком майстерності композитора є чудовий хор «А вже весна, а вже красна», в якому стверджується оптимістична ідея опери»[19].

Ця веснянка неодноразово лягала в основу фортепіанних творів як українських композиторів, так і західноєвропейських, як-от: Е. Мертке, З. Носковського та ін. Застосував її у своєму творі й М. Дремлюга, написавши Парафраз на тему цього фольклорного зразка за обробкою М. Лисенка. Загалом це віртуозний концертний фортепіанний твір, опертий на народну тему, що цілковито відповідає особливостям жанру. Хоча обробка М. Лисенка створена у розмірі 3/4, М. Дремлюга застосовує неперіодично-перемінний розмір (5/4, 3/4, 2/4), змінює тональність з Es-dur в обробці М. Лисенка на E-dur. За традицією романтичних парафраз, твір розпочинається яскравим віртуозним низхідним пасажем на тлі витриманого глибокого басу (Allegro), після якого звучить виклад теми веснянки (Moderato, pesante) у насиченій октавно-акордовій фактурі доволі важко, тягуче, неначе весні тяжко вирватися з морозних пут зими. Незабаром, з раптовим зрушенням темпу (piu vivo), з'являється фрагмент фольклорного зразка на словах «зі стріх вода капле», з легким, відривистим штрихом, достеменно відтворюючи першоджерело. Наступний розгорнений розділ (Allegro scherzando) розпочинається у мінорній тональності gis-moll, згодом звучить fis-moll, e-moll (подібно до Лисенкового зразка, написаного у b-moll). Цей варіаційний матеріал звучить прозоро і в кожному проведенні фрагменту теми в іншій тональності виводиться до певної кульмінаційної вершини. Розвиток досягає ускладнення фактурного викладу, використання тремолюючих ефектів, акордово-октавної фактури та крайніх регістрів фортепіано, прийому martellato для досягнення якнайбільшої гучності. Тема веснянки фрагментарно проводиться у різних регістрах, огорнена різноманітними фігураціями, октавними послідовностями. Після появи теми

[19] Андрієвська Н. Дитячі опери М. В. Лисенка. Київ, 1962. С. 64.

в основній тональності звучить вступний низхідний пасаж, який ознаменовує початок невеликої віртуозної коди на мартелятних октавних послідовностях і на великій гучності, а триразове повторення тематичного фрагмента велично завершує цей концертний твір. Композитор, звернувшись до вільного варіювання зі зміною мелодико-ритмічних ознак фольклорного зразка, оркеструє партію фортепіано, застосовуючи широкий діапазон і багаті тембральні можливості інструмента, наскрізний розвиток та динамізацію музичної тканини. Композиція вимагає від виконавця технічної майстерності, довершеного володіння інструментом.

М. Дремлюга у своїй творчості повсюдно проявляв високий пієтет до фольклорних скарбів українського народу, що прослідковується у його творах різних жанрів, а також у музикознавчій розвідці про значення народного мистецтва в розвитку української професійної музики «Думки про обробку народної пісні», опублікованій у 1959 році. Композитор зазначав, що: «Народ, творець неперевершених своєю красою та силою художнього впливу пісень… обробка народної пісні композитором-майстром, митцем, що глибоко відчуває природу, розуміє стиль народної музики, зовсім не повинна призвести до спотворення фольклорного образу, а навпаки, має збагатити його»[20]. У дослідженні автор закликав композиторів-сучасників «всебічно використовувати ті незліченні скарби, які таяться у невичерпному джерелі народної творчості»[21]. Добрим зразком майстерного застосування М. Дремлюгою фольклорного зразка у фортепіанному творі стала веснянка «А вже весна, а вже красна» за М. Лисенком.

Не цурався композитор і джазових композиційних форм, надаючи значної уваги інтонаційним структурам свінгу, блюзовому інтонуванню, створивши «Веснянну рапсодію» («Коли цвітуть каштани») для естрадного оркестру й досягнувши витонченого звучання. Пишучи музику до кінострічок, М. Дремлюга скомпонував оригінальний ансамблевий твір для фортепіано в 4 руки *«Фокстрот»*. На обкладинці рукопису композитор вказав, що твір написаний до кінофільму, правда не вказано до якої стрічки. На останній сторінці твору проставлена ремарка про час написання композиції: «16. 04.1957 – 17-19 год. вечір консерваторія; 17.04.1957 – 07-12 год. ранок вдома»[22]. Тож можна припустити, що робота була терміновою, проте важко стверджувати, що музика була використана у кінофіль-

[20] Дремлюга М. Думки про обробку народної пісні. *Мистецтво.* 1959. № 2. С. 22.
[21] Там само. С. 25.
[22] Дремлюга М. Фокстрот: для фортепіано в 4 руки. *З архіву М. Дремлюги*. К., 1957. Рукопис. С. 8.

мі, залишившись на довгі роки в рукописному варіанті. Згодом тема фокстроту стала провідною мелодичною лінією третьої частини Симфонії № 2 (1971) М. Дремлюги.

Композиція носить назву «Фокстрот» й справді, це твір танцювального характеру, чотиридольного розміру, доволі швидкого темпу (Allegro), який нагадує рондоподібну форму. У творі композитор використовує значну кількість акцентів, що вирізняють перші й треті долі такту, а також часто застосовує альтеровані звукові і акордові послідовності, що додають тривожності, схвильованості й привабливості. За викладом музичний матеріал чітко передає дрібні танцювальні кроки швидкого фокстроту. Тематичний матеріал переважно звучить у першій партії фортепіано, а друга партія виконує роль гармонічної та ритмічної основи твору. Чотиритактовий рефрен, побудований на секундових співзвуччях та синкопованому ритмі, повторюється чотири рази. Таким чином у творі присутні три епізоди, з яких перші два підтримують характер швидкого бального танцю, який виник 1914 року на американському континенті (вигаданий американським актором Гаррі Фоксом) й до середини XX ст., зазнаючи різноманітних трансформацій, став популярним у Європі й тогочасній Україні. Третій епізод виписаний довшими тривалостями, що неначе заспокоює збуджений характер твору, проте згодом з’являються мелодичні контури першого епізоду, які повертають запальний настрій твору. «Фокстроту» М. Дремлюги, як і для цього танцювального жанру загалом, притаманний мінливий ритм, що додає твору фантазійності, непередбачуваності, інтриги й чарівності. Останнє проведення рефрену на великій гучності, ефектно завершує танцювальну ансамблеву композицію, написану композитором неначе в обшарі «легкого» жанру майстерно і з художнім смаком.

Композиції М. Дремлюги для фортепіано як раннього, так і зрілого періоду творчості вирізняються віртуозністю, добрим знанням особливостей інструменту та яскравими рисами індивідуального стилю автора музики. Загалом композитор прагнув до жанру фортепіанної мініатюри, проте варто зазначити, що більшість мініатюр ввійшли до циклів, як-от: «З глибини» (1941), «Зима» (1944-1946), «Весняна сюїта» (1956), «Фортепіанний альбом» (1967). До навчального посібника увійшли п’єси, які як самодостатні композиції залишилися поза циклами.

Майже всі вони належать до раннього періоду творчості композитора і вражають майстерністю, віртуозністю, душевністю та чуттєвістю, а також прямим[23] чи безпосереднім[24] поєднанням з українською народною музичною творчістю.

Микола Дремлюга – композитор-мелодист. Фортепіанна фактура композицій М. Дремлюги повниться чудовими мелодіями у мистецькому плетиві віртуозних технічних прийомів (дрібна пальцева техніка, подвійні ноти, октавна і акордова фактура, техніка стрибків, martellato, тремоло, раптові зміни і чергування штрихів legato і staccato, поліфонізація фактури та її багатошаровість), які завжди підпорядковані вирізненню і підтримці мелодичної канви творів.

Сподіваємося, що навчальний посібник, який представляє рукописні твори Миколи Дремлюги стане добрим помічником у подорожі талановитого українського підростаючого покоління до вершин фортепіанного виконавського мистецтва і зумовить широке зацікавлення студентської молоді, педагогів та концертуючих піаністів-виконавців творчістю композитора Миколи Дремлюги.

***Олександра Німилович**,*
доцентка кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
членкиня Національної спілки композиторів України
***Ірина Андрусів**,*
магістрантка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
викладачка Дрогобицької дитячої музичної школи № 1

[23] «Парафраз на тему веснянки М. Лисенка «А вже весна, а вже красна».
[24] «Три прелюди», «Концертний етюд» – заґрунтовані на зворотах, властивих фольклорним скарбам українського народу.

Прелюд № 1

Микола Дремлюга

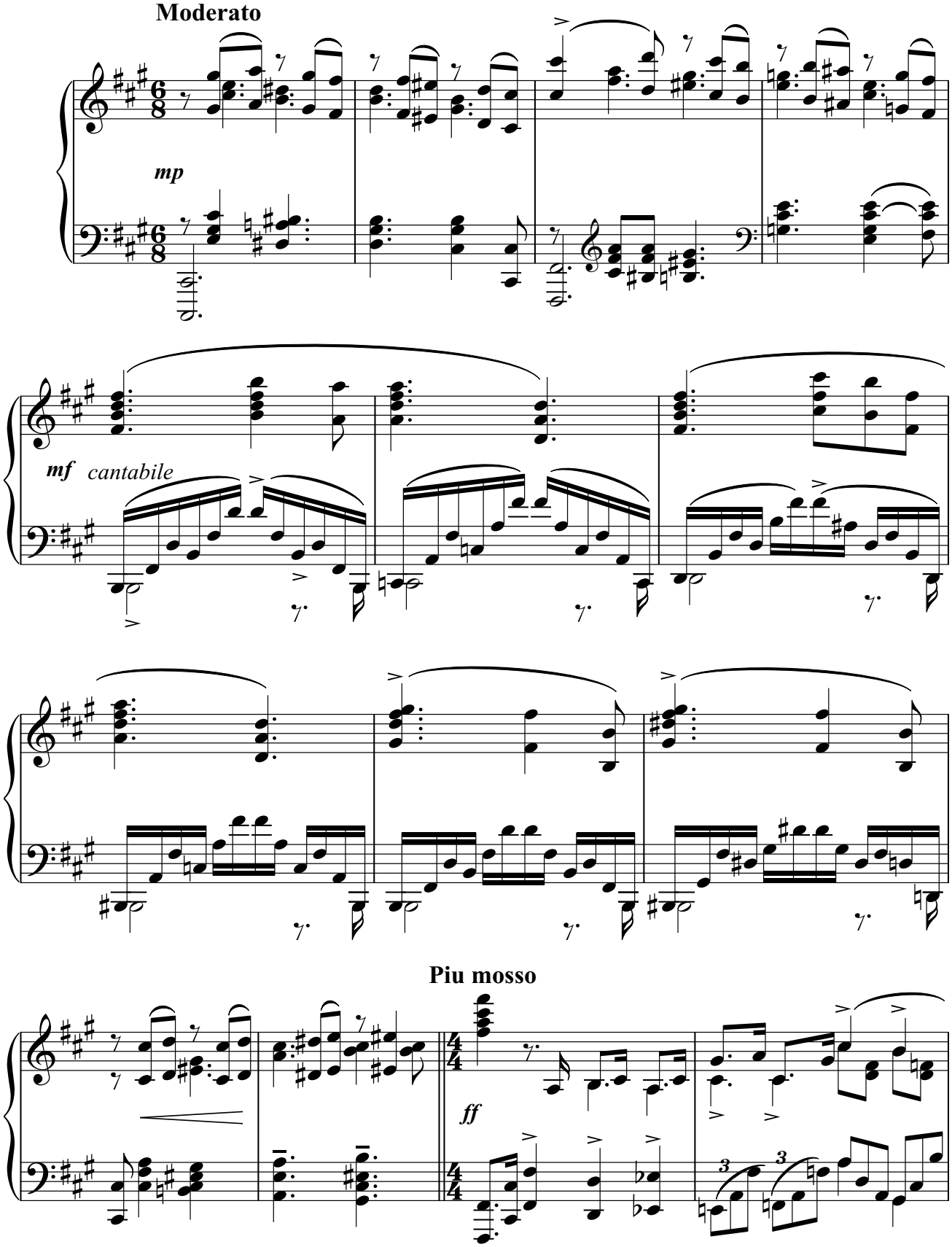

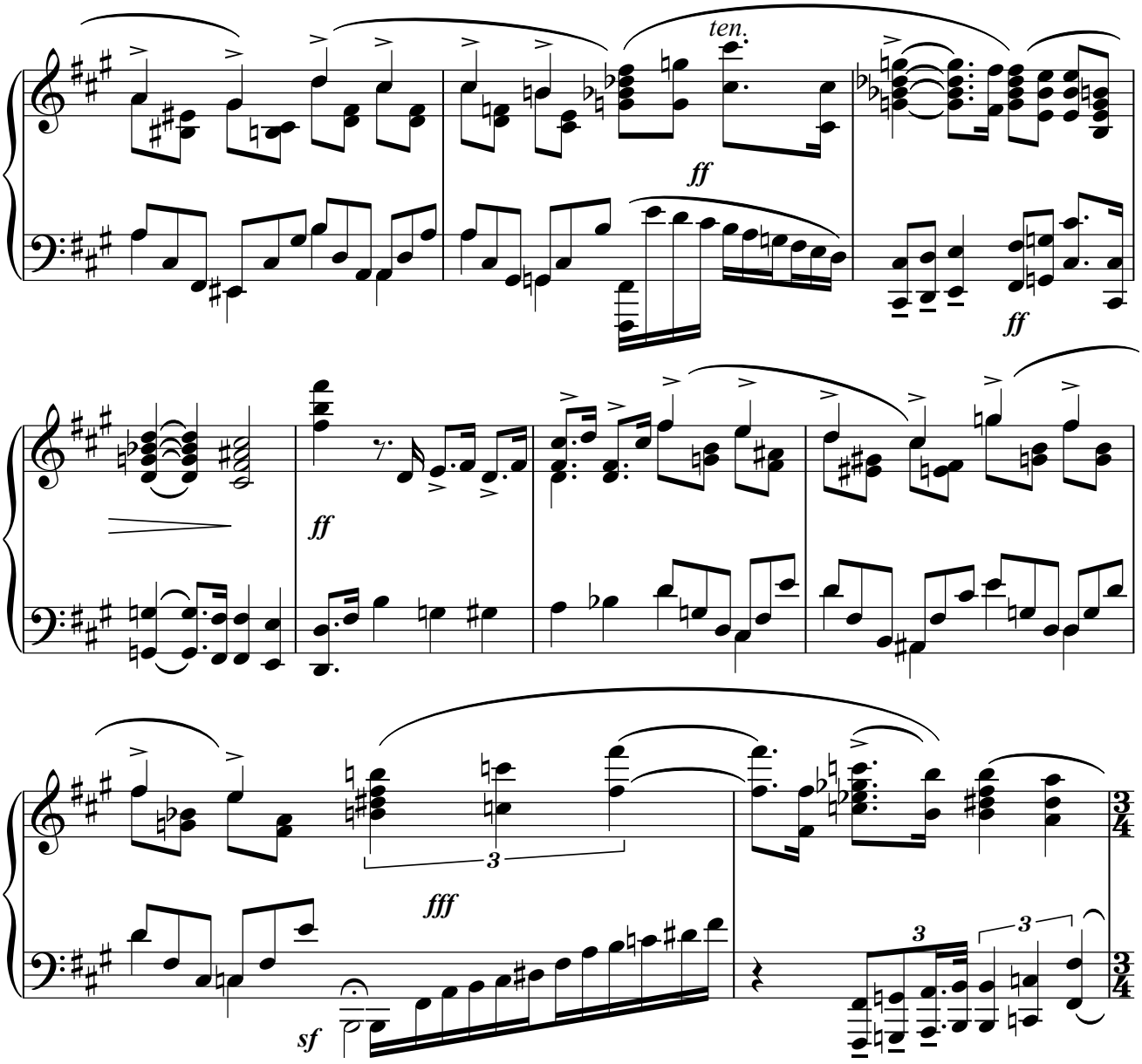

Meno mosso

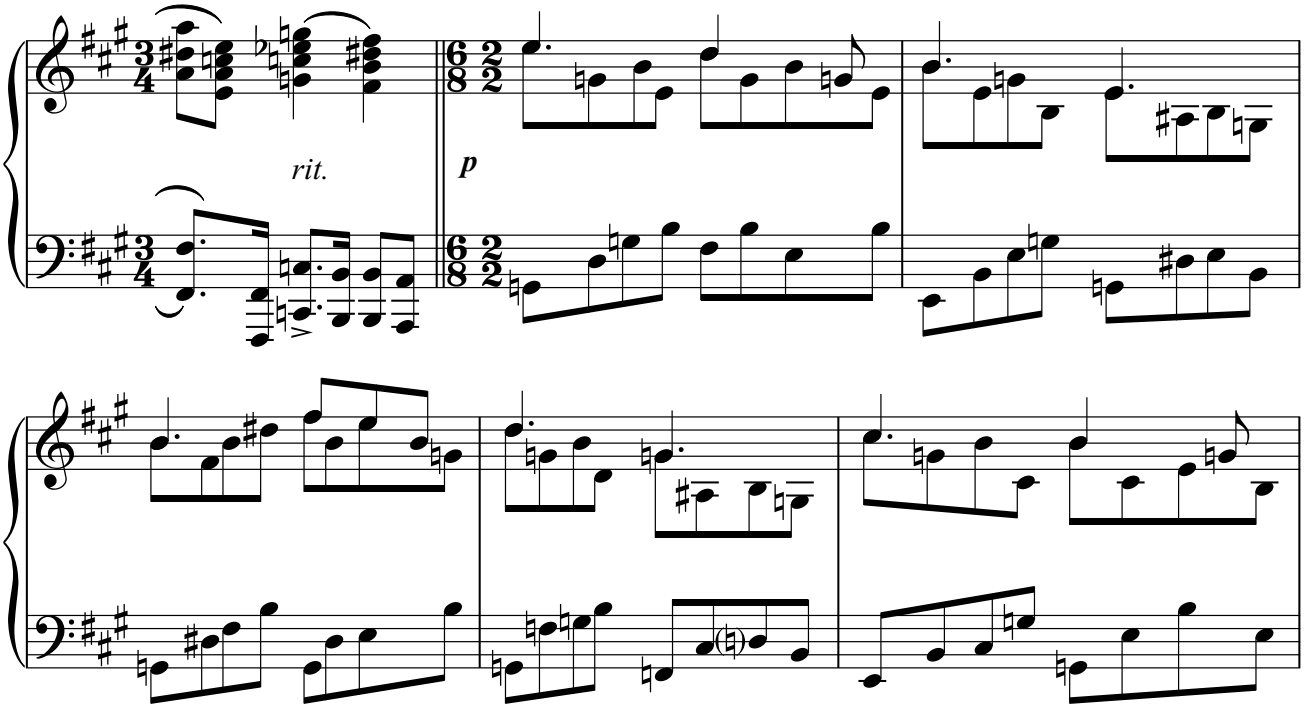

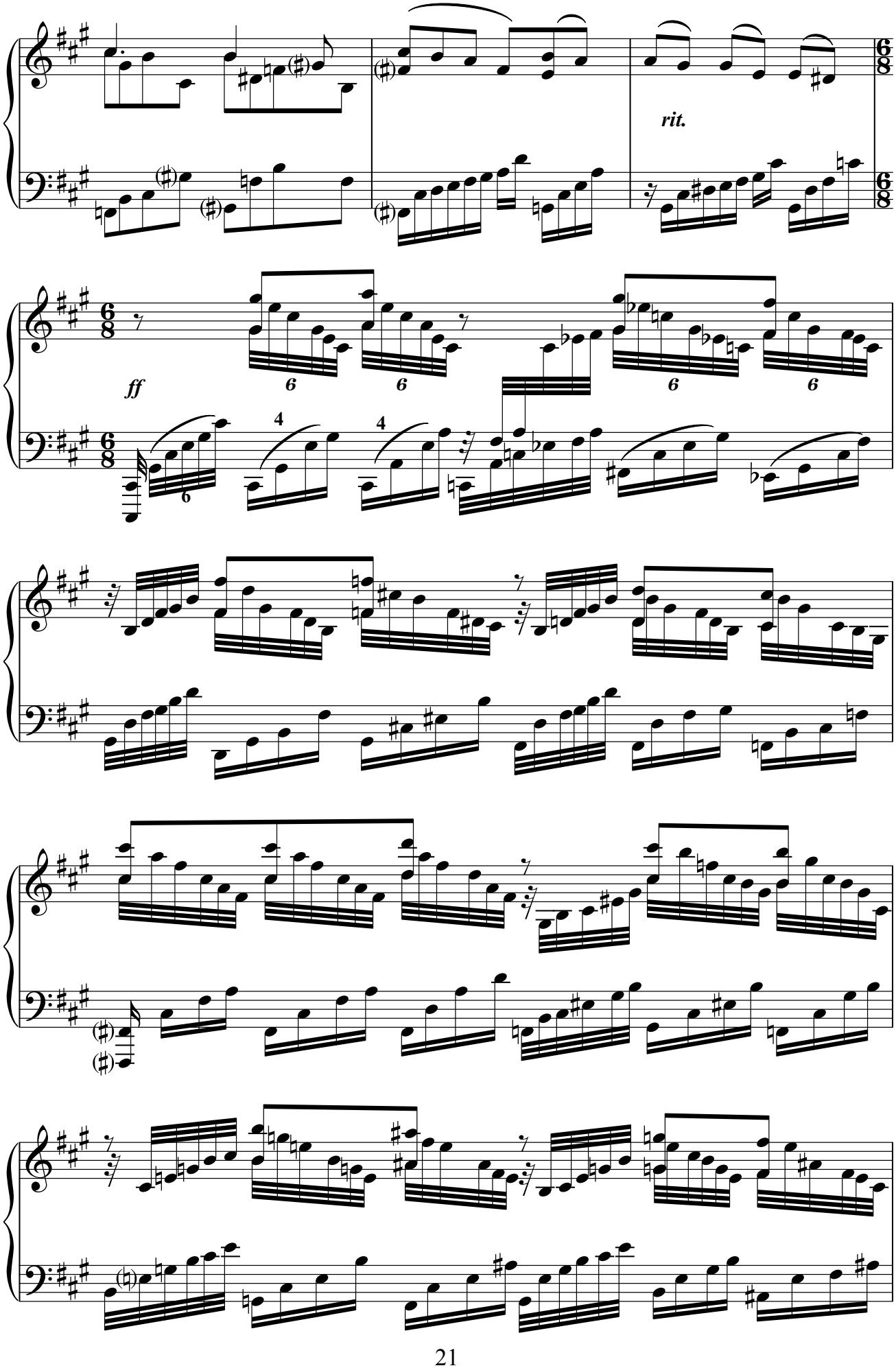
rit.
ff

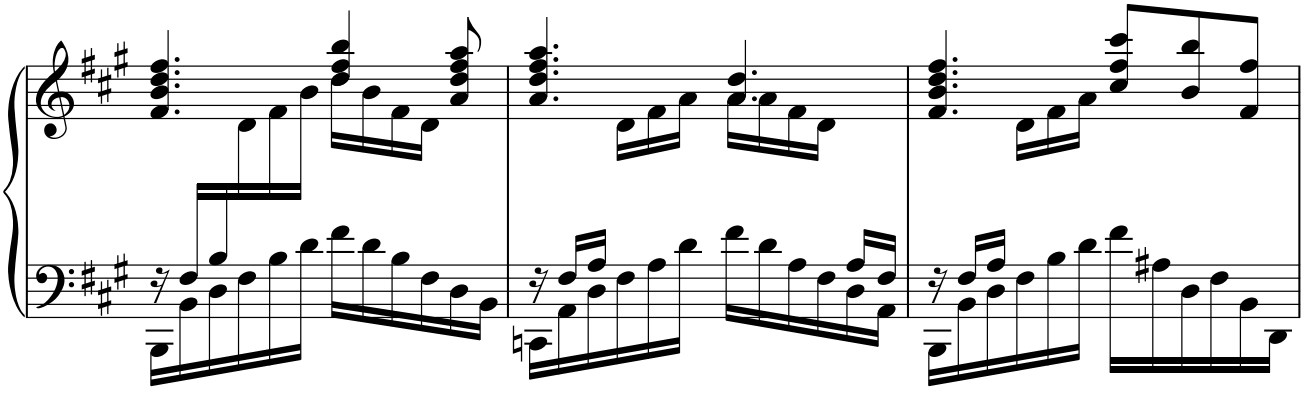

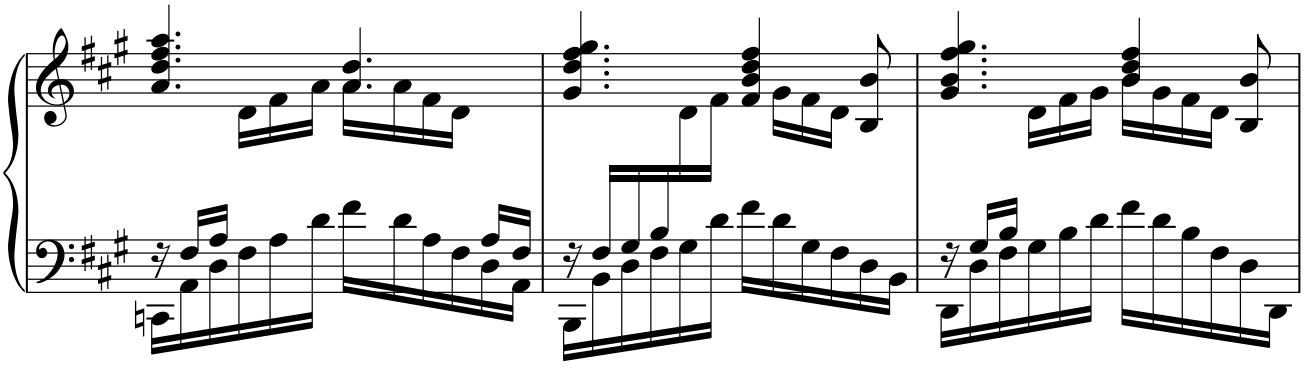

Meno mosso

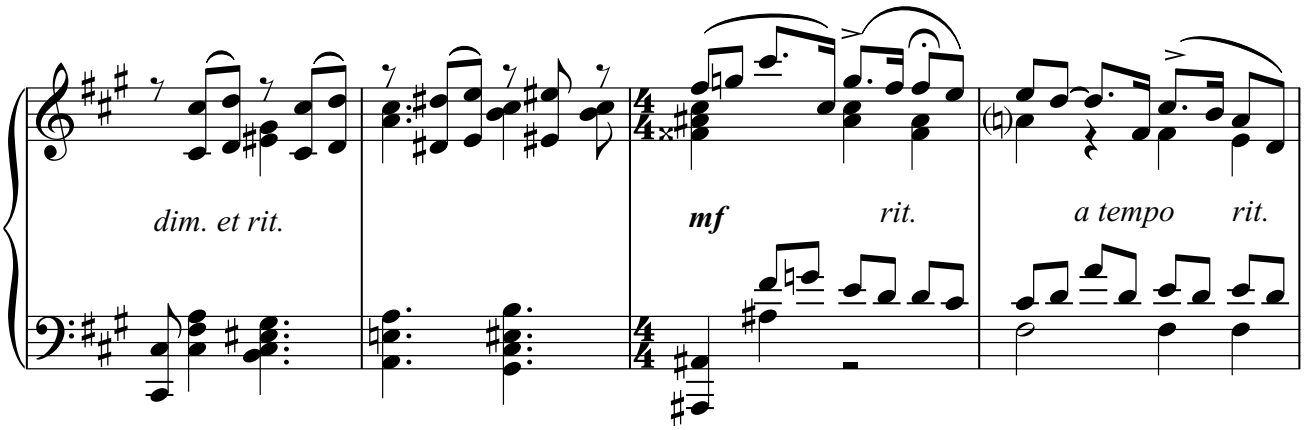

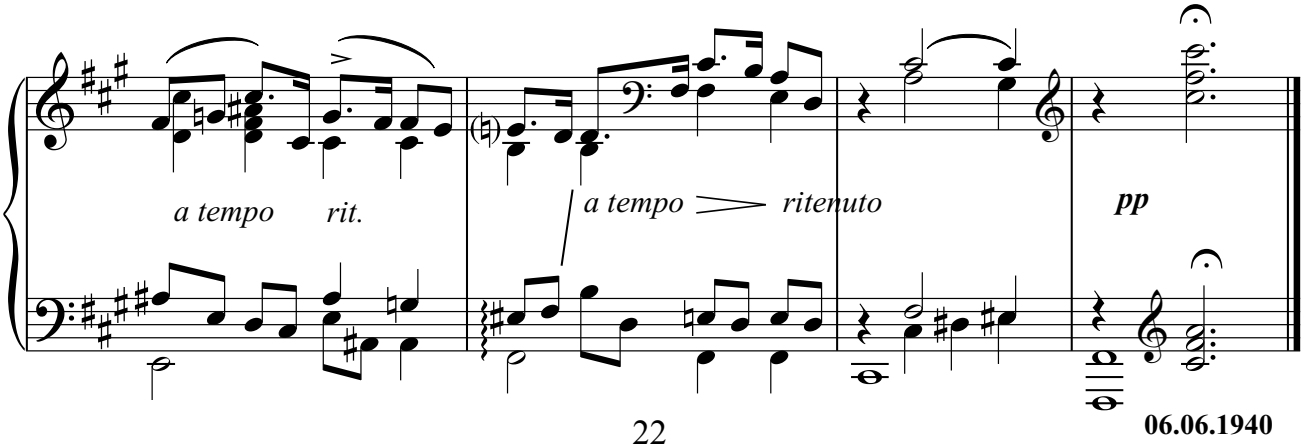

06.06.1940

Прелюд № 2

Микола Дремлюга

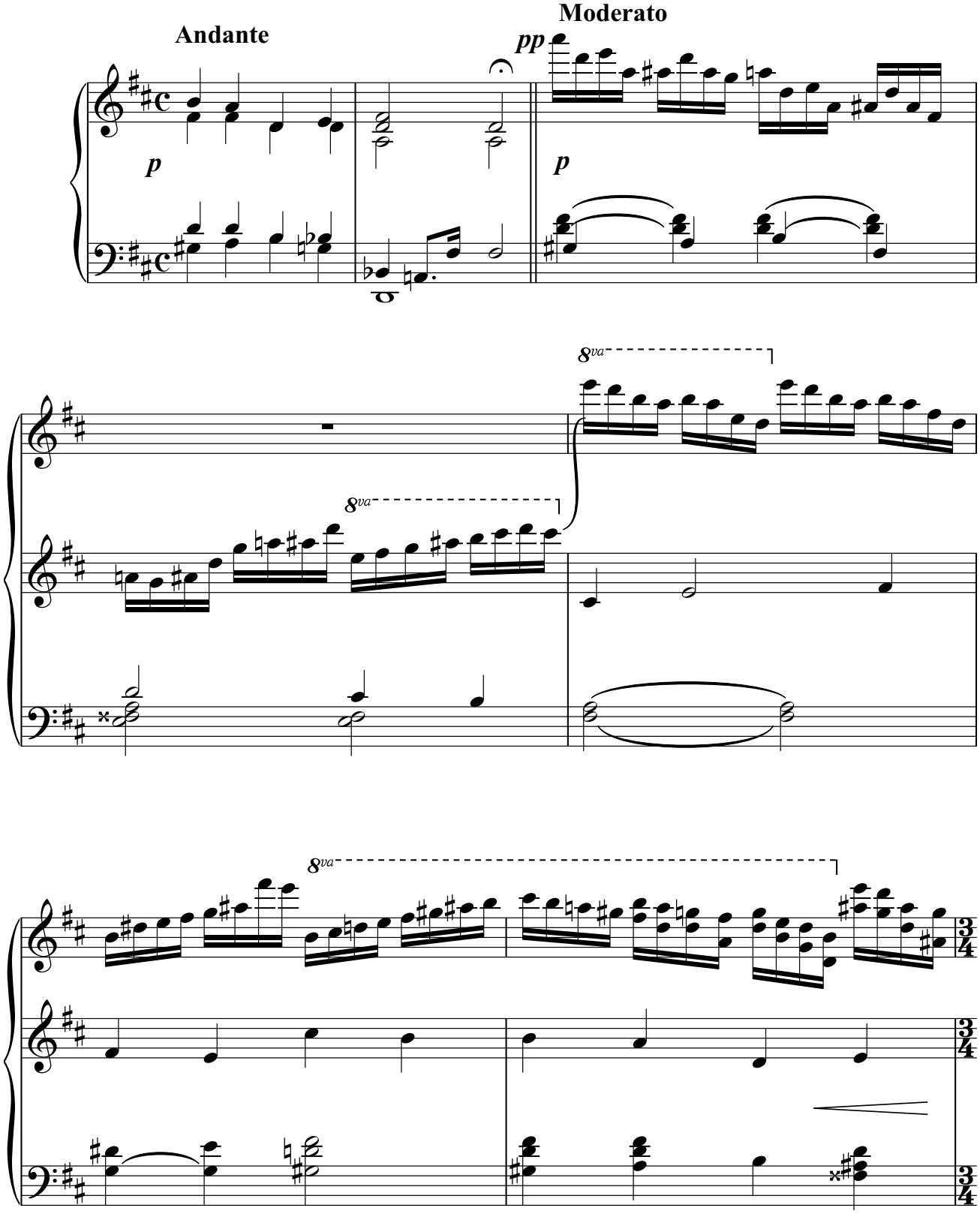

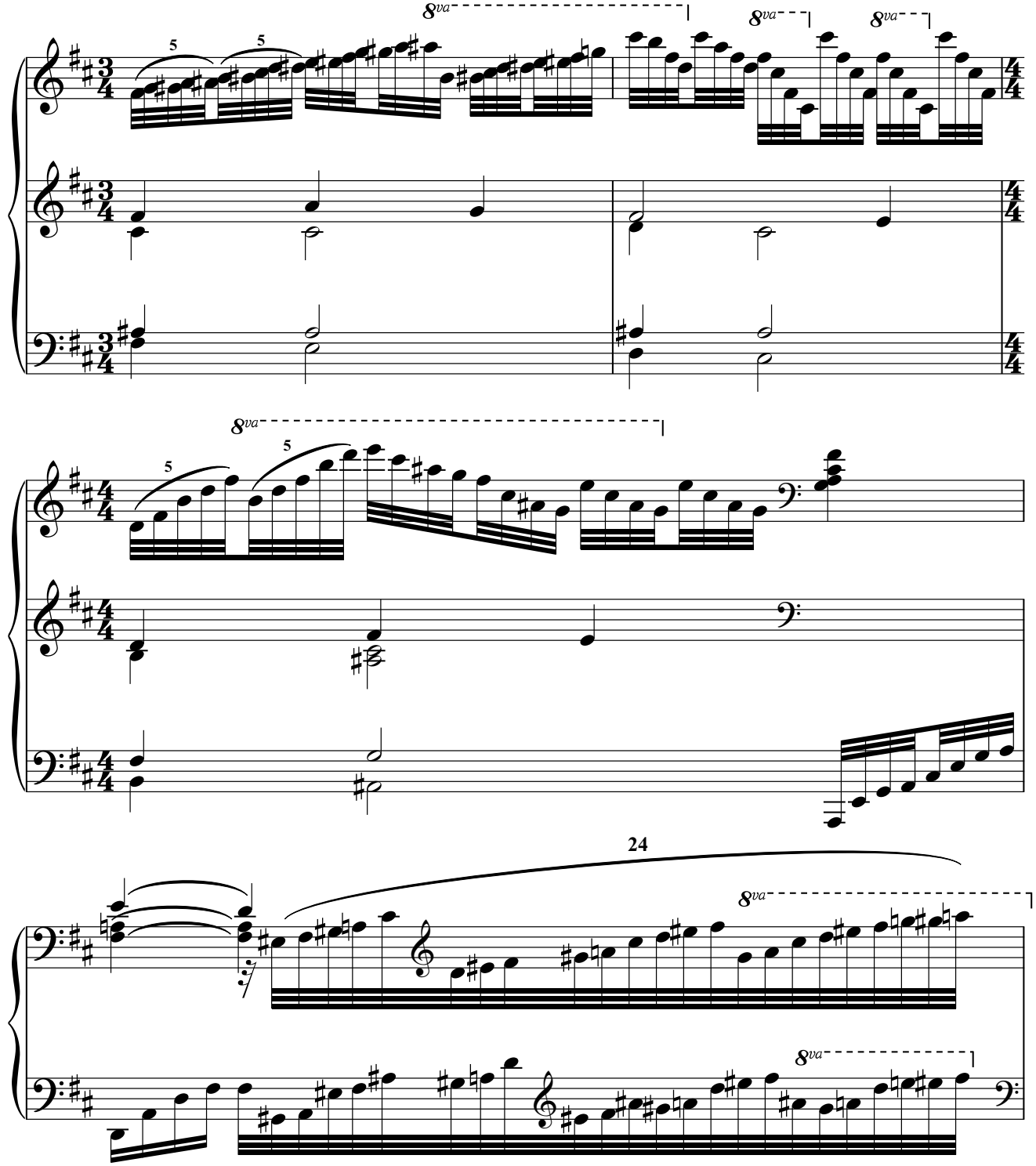

Agitato *Con passione*

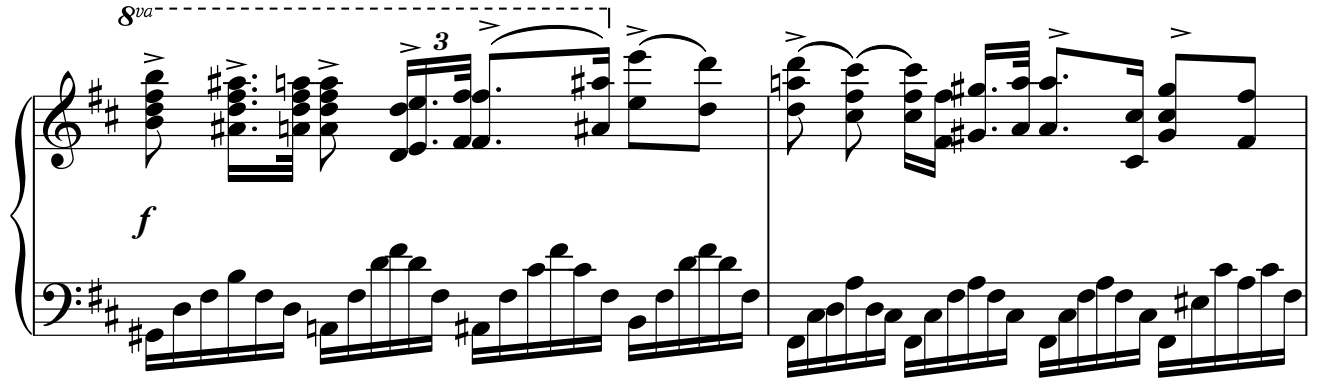

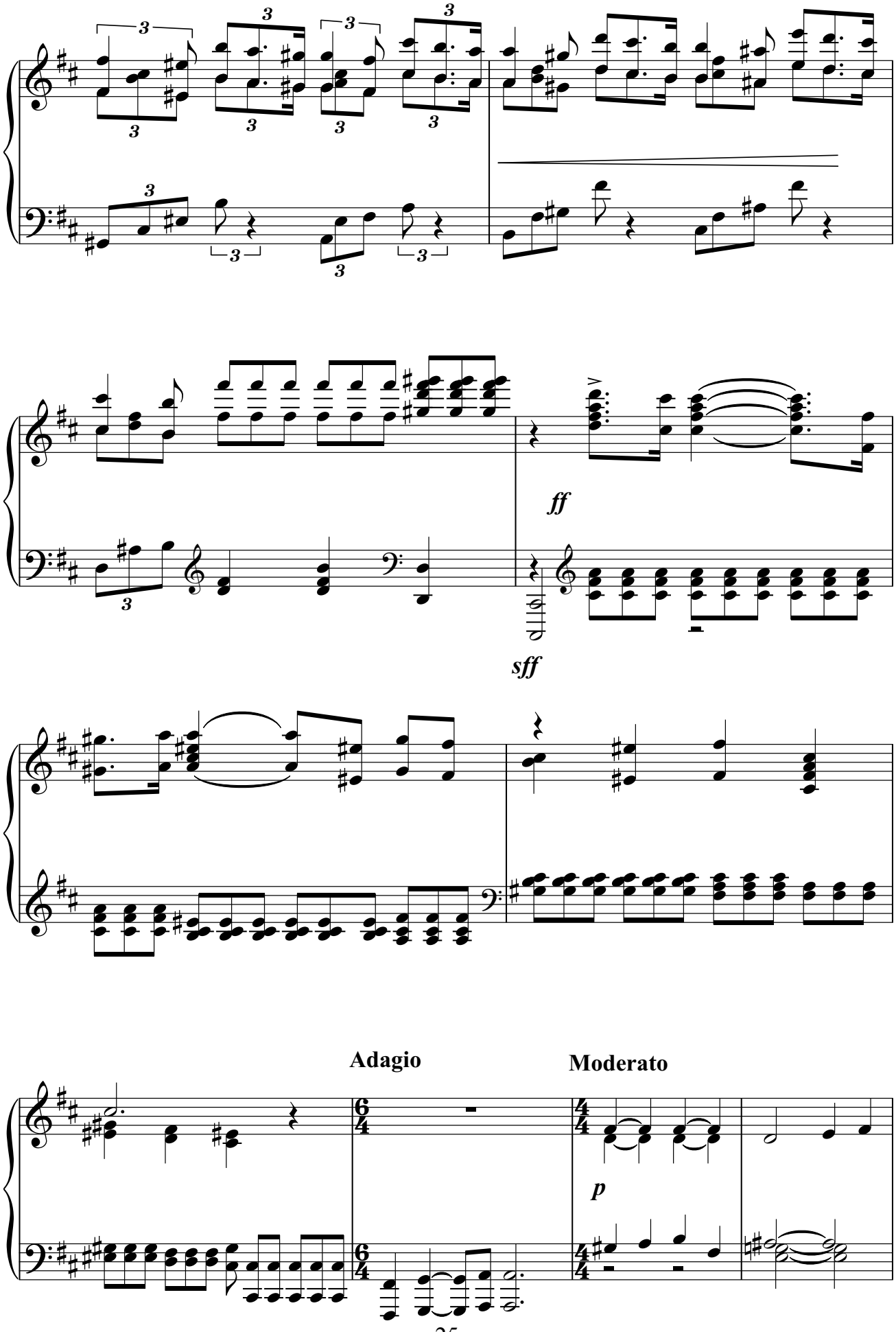
ff
sff
Adagio
Moderato
p

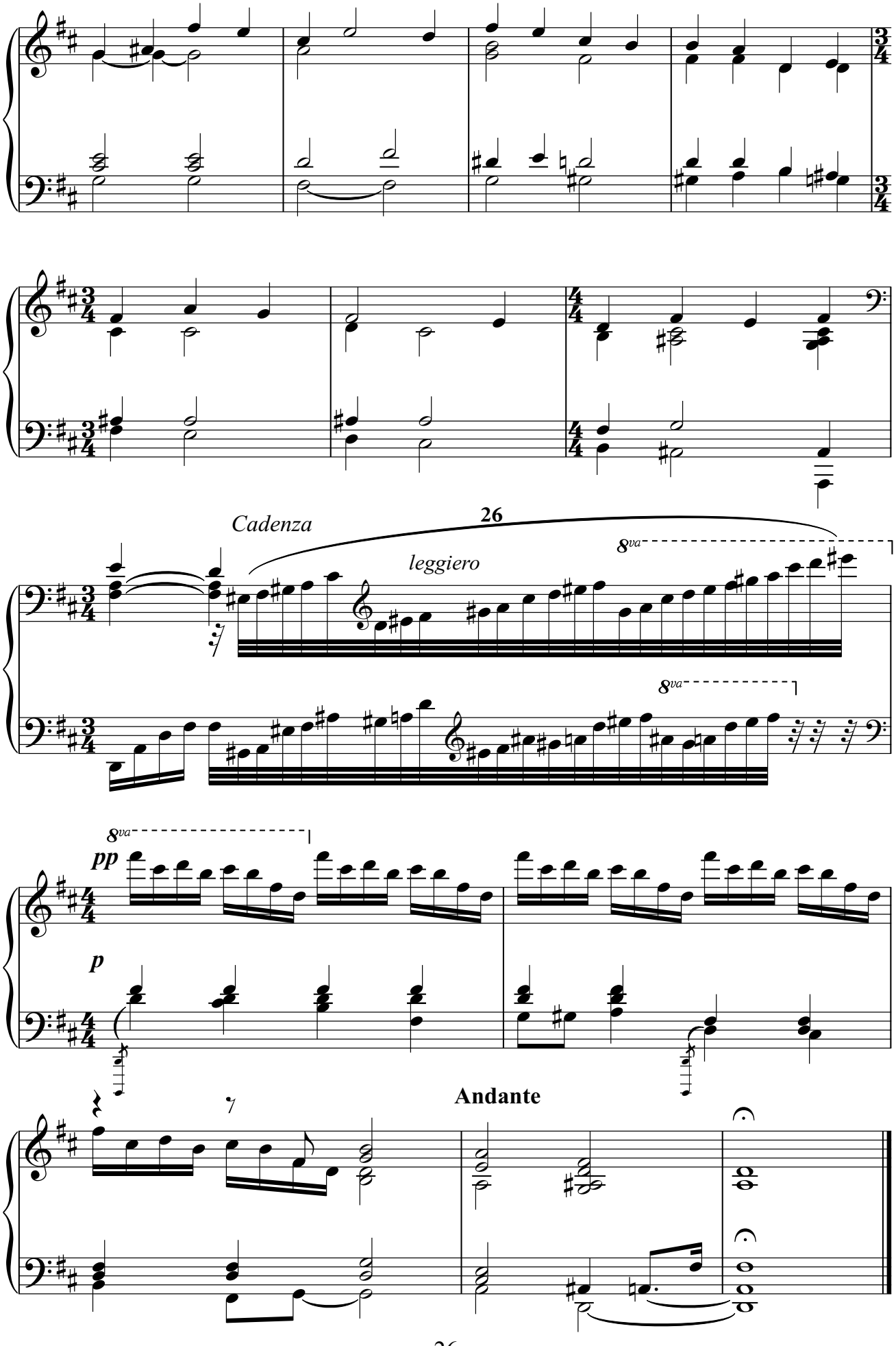

09.06.1940

Прелюд № 3

Микола Дремлюга

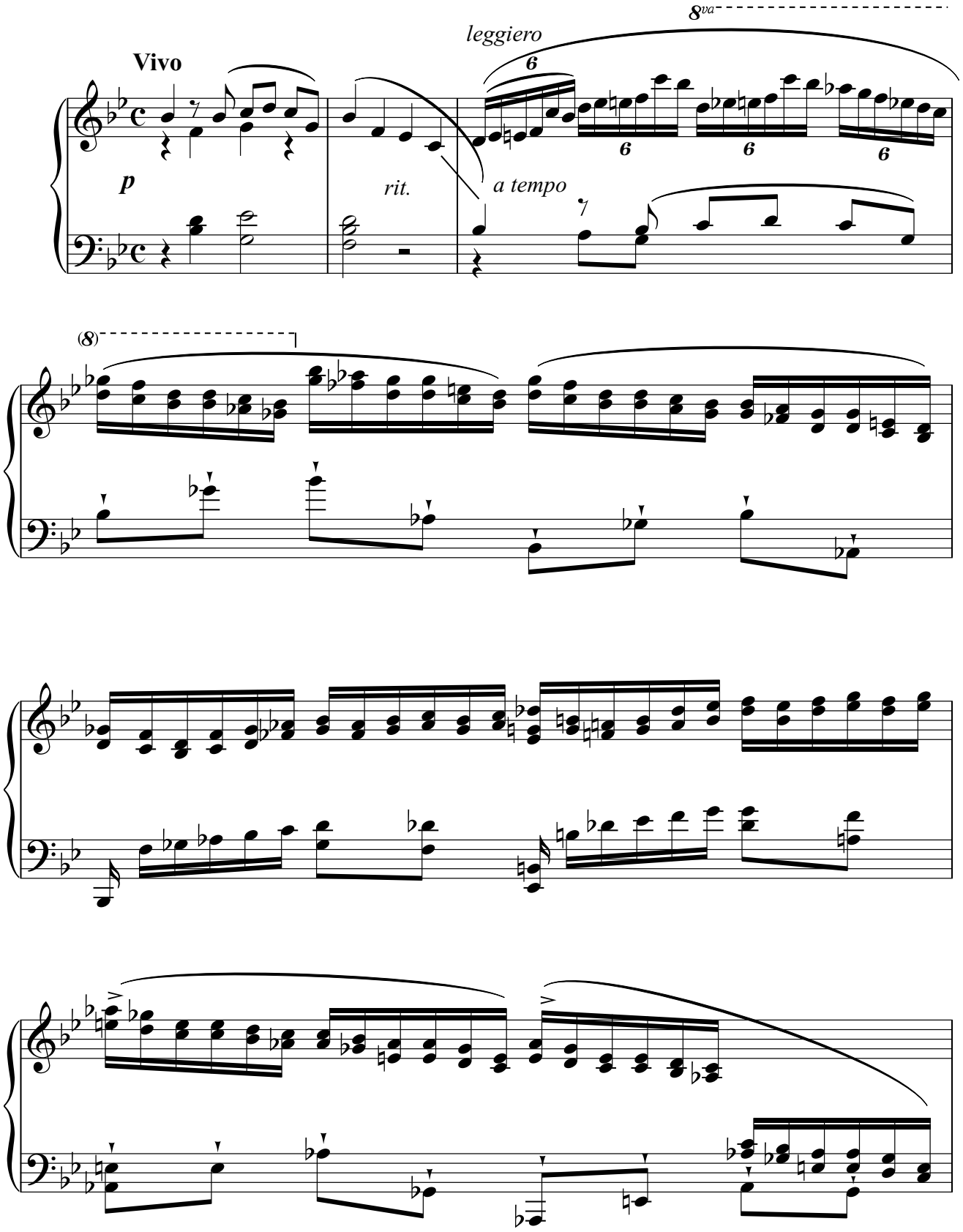

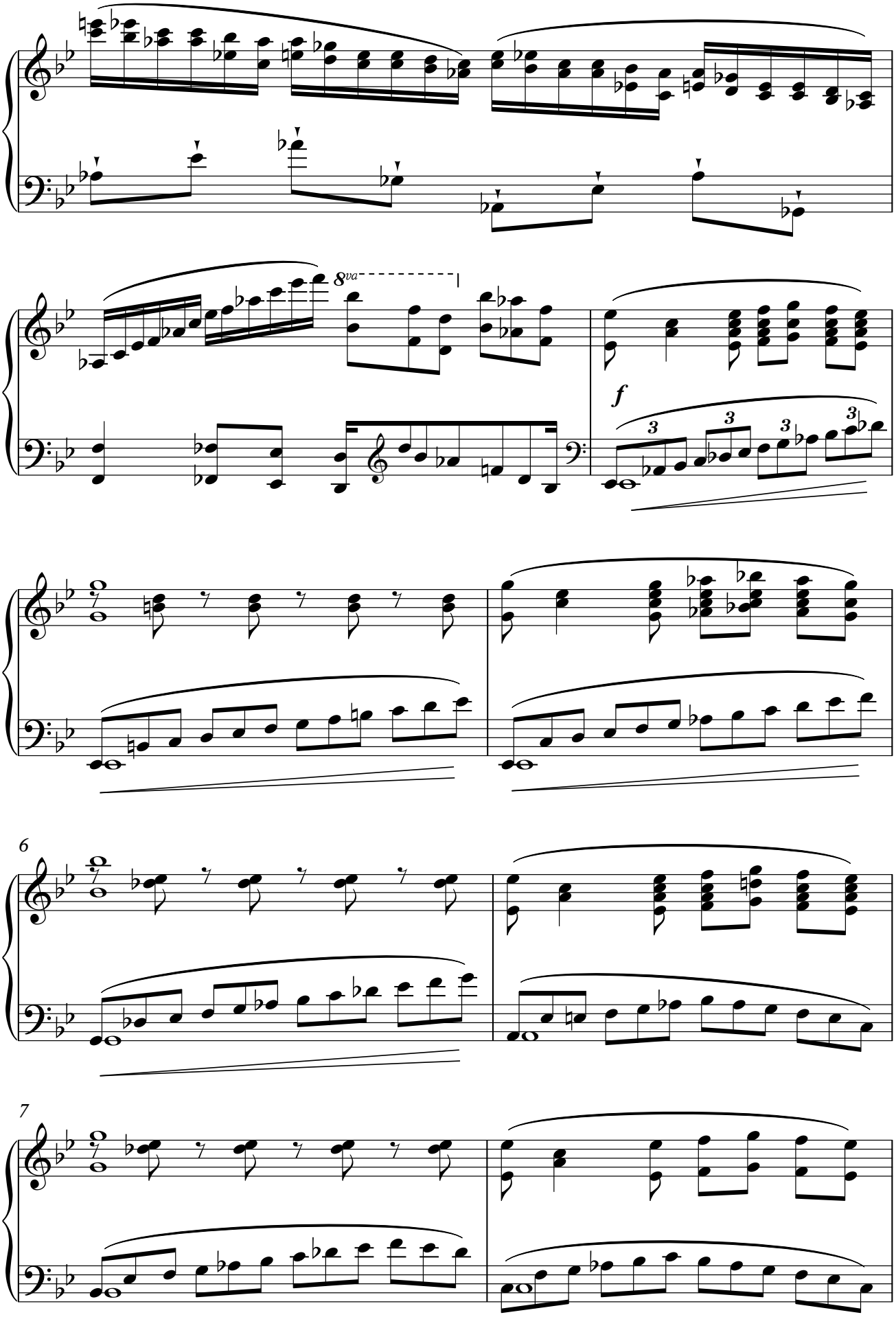
8va
f
6
7

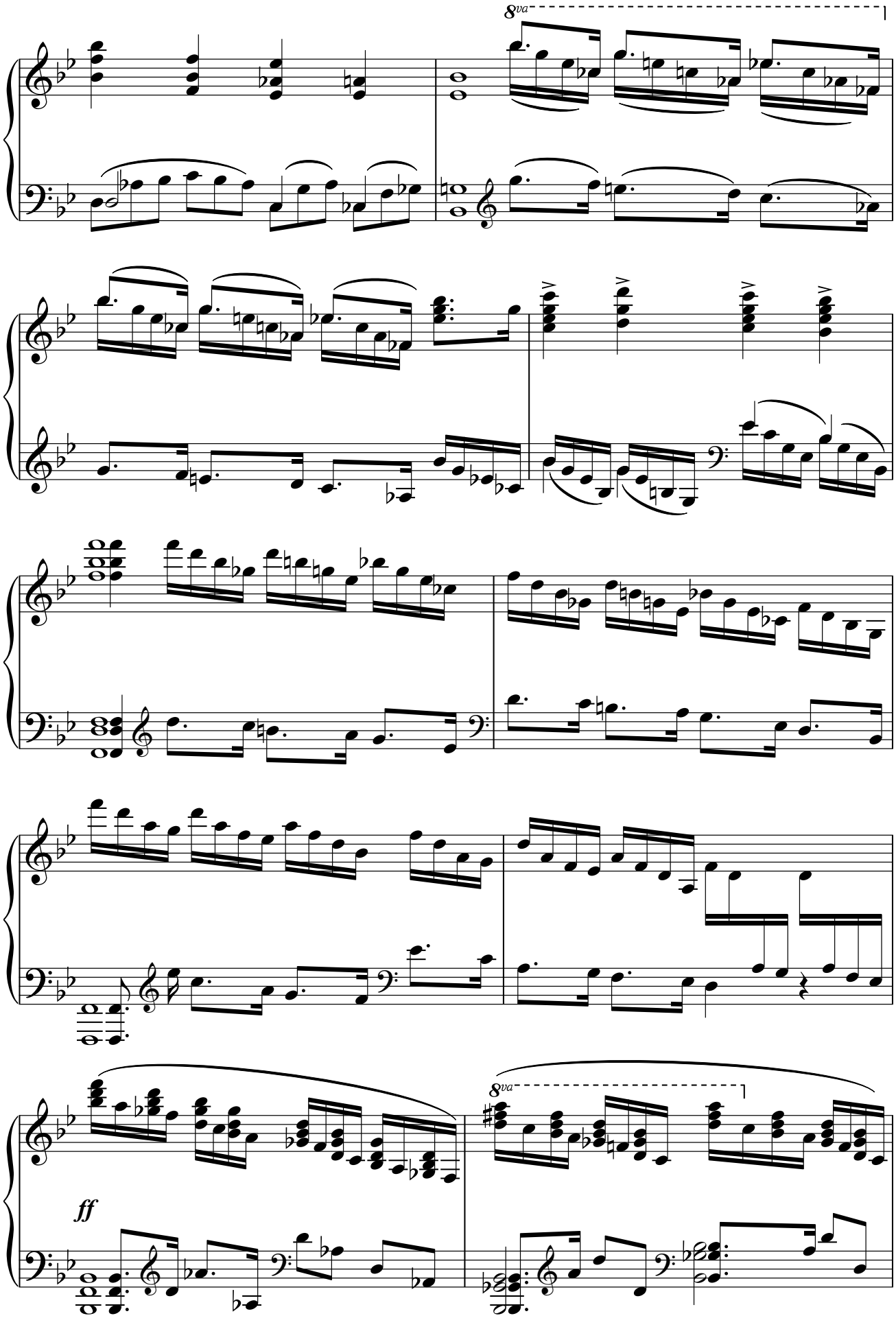
8va
8va
ff

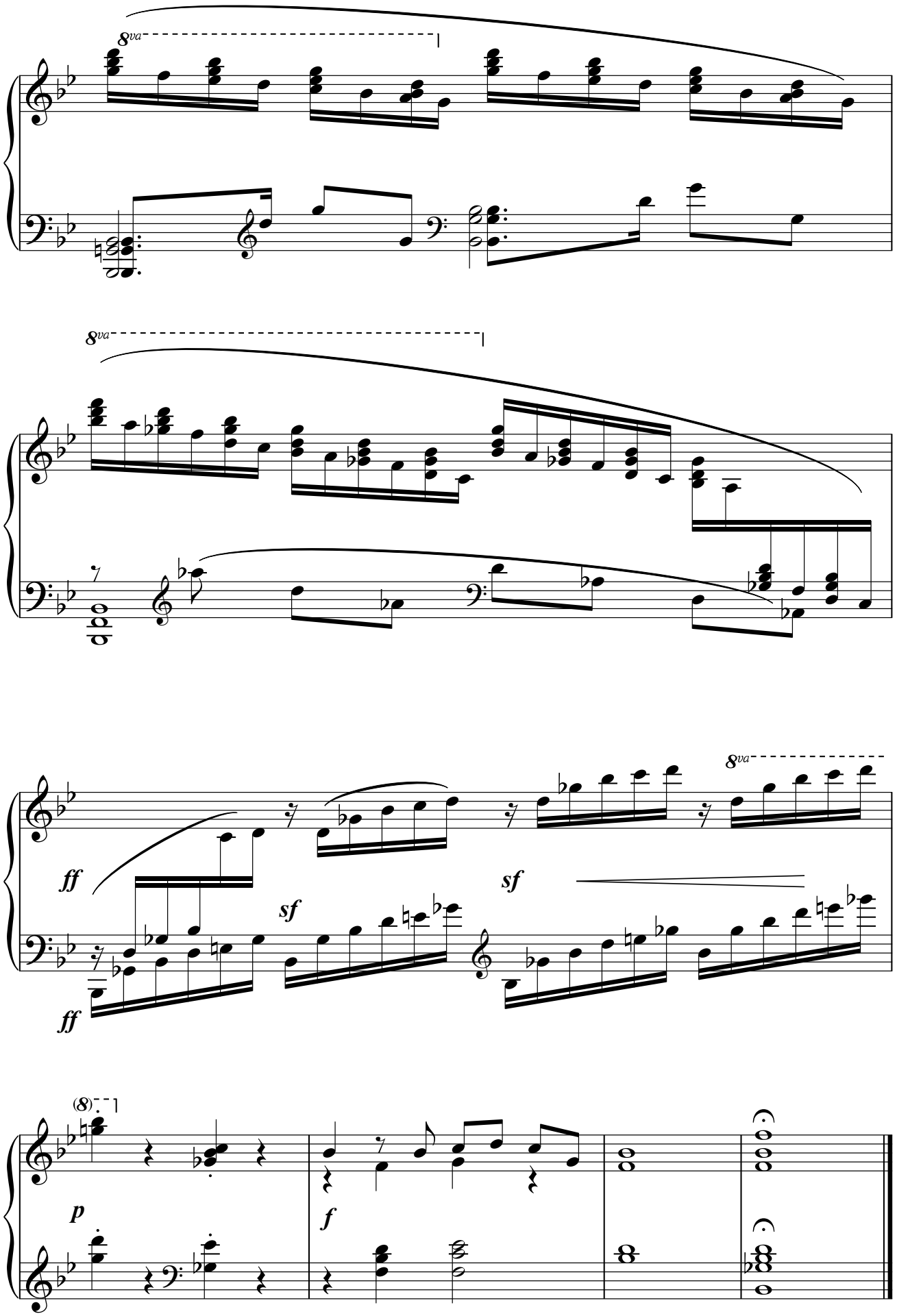

12.04.1941

Експромт

Микола Дремлюга

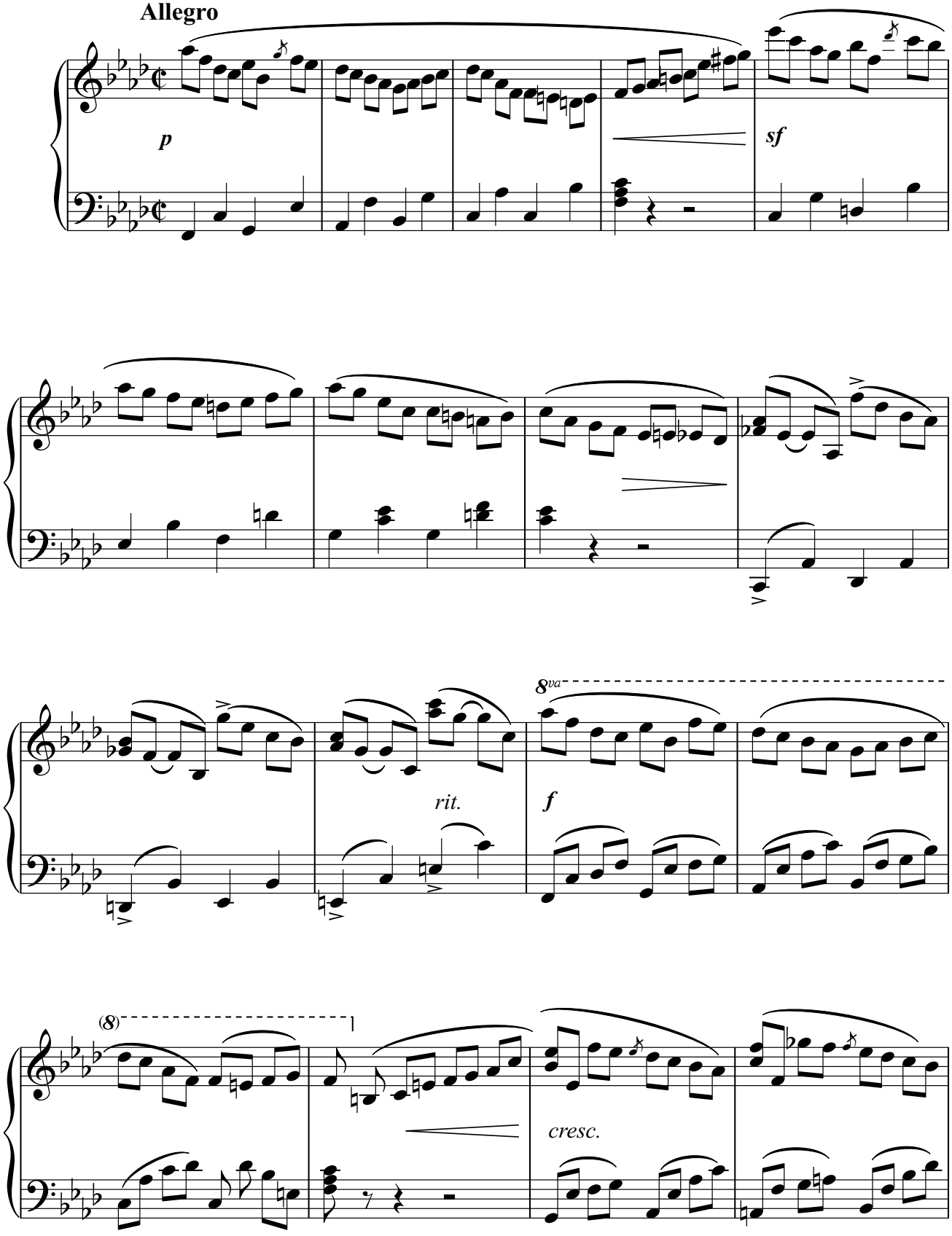

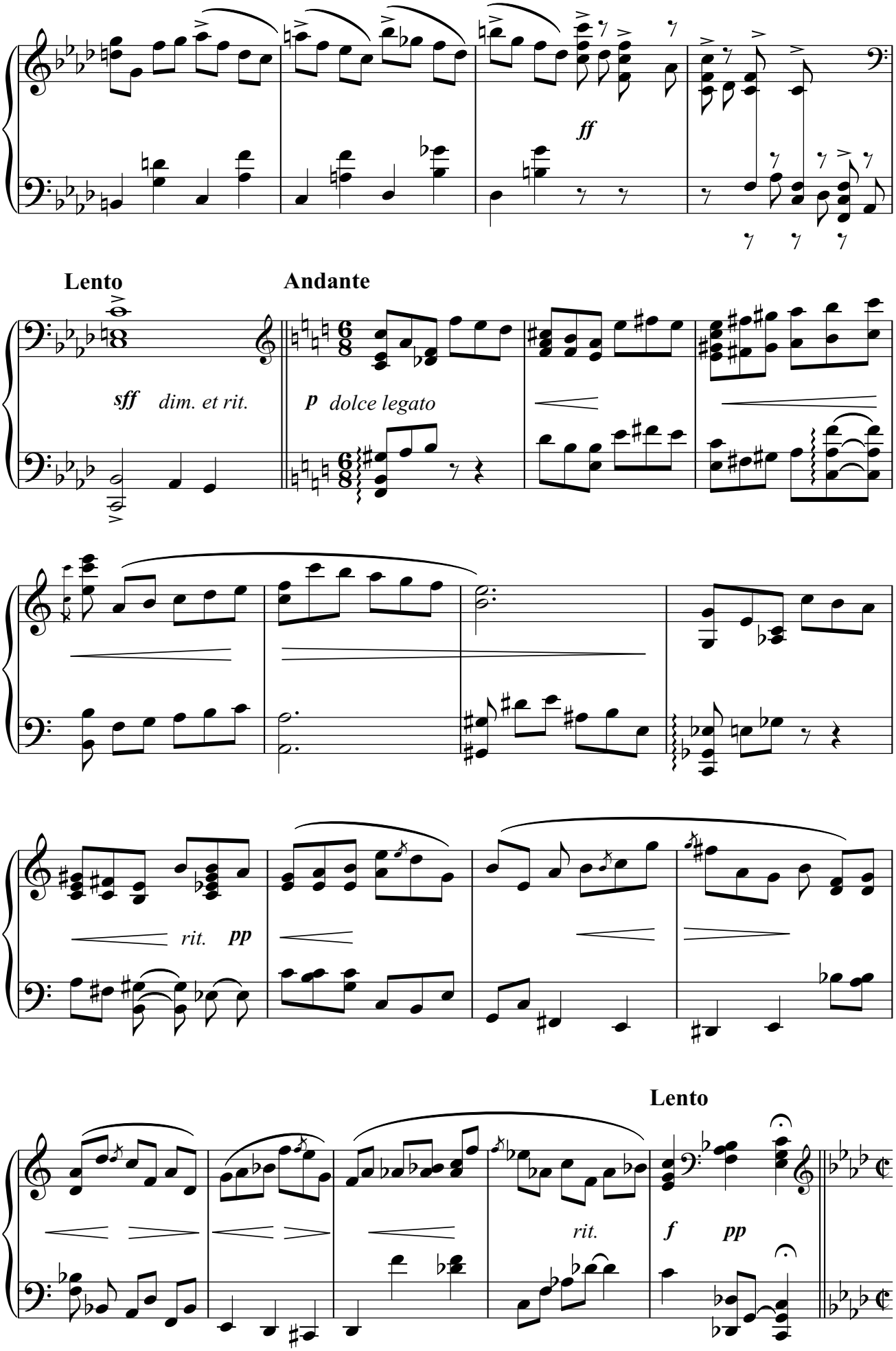
ff
Lento
Andante
sff dim. et rit.
p dolce legato
rit. pp
Lento
rit.
f pp

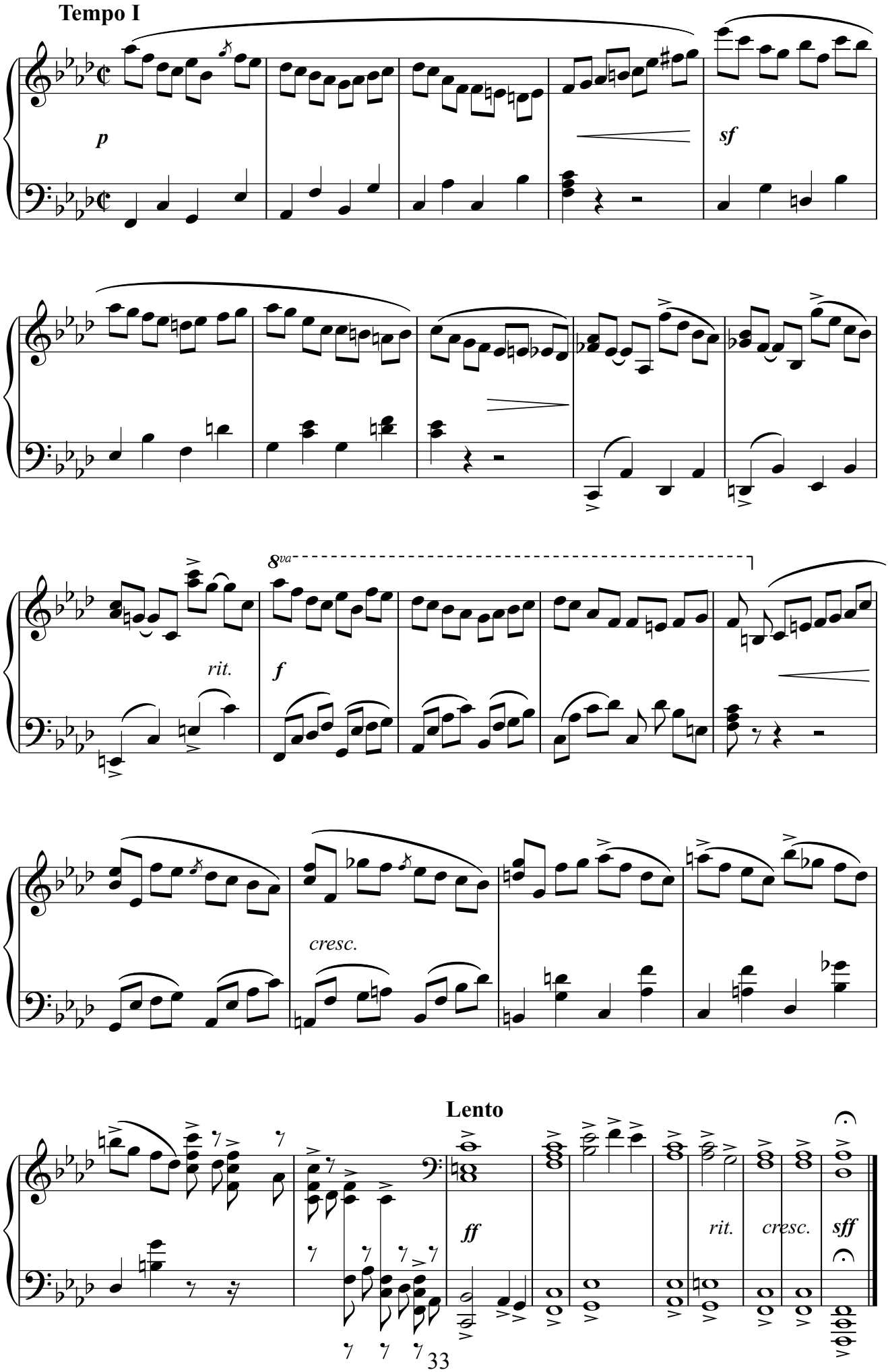
Tempo I
p
sf
8va
rit.
f
cresc.
Lento
ff
rit.
cresc.
sff

Концертний етюд

Микола Дремлюга

Moderato. Con estro poetico

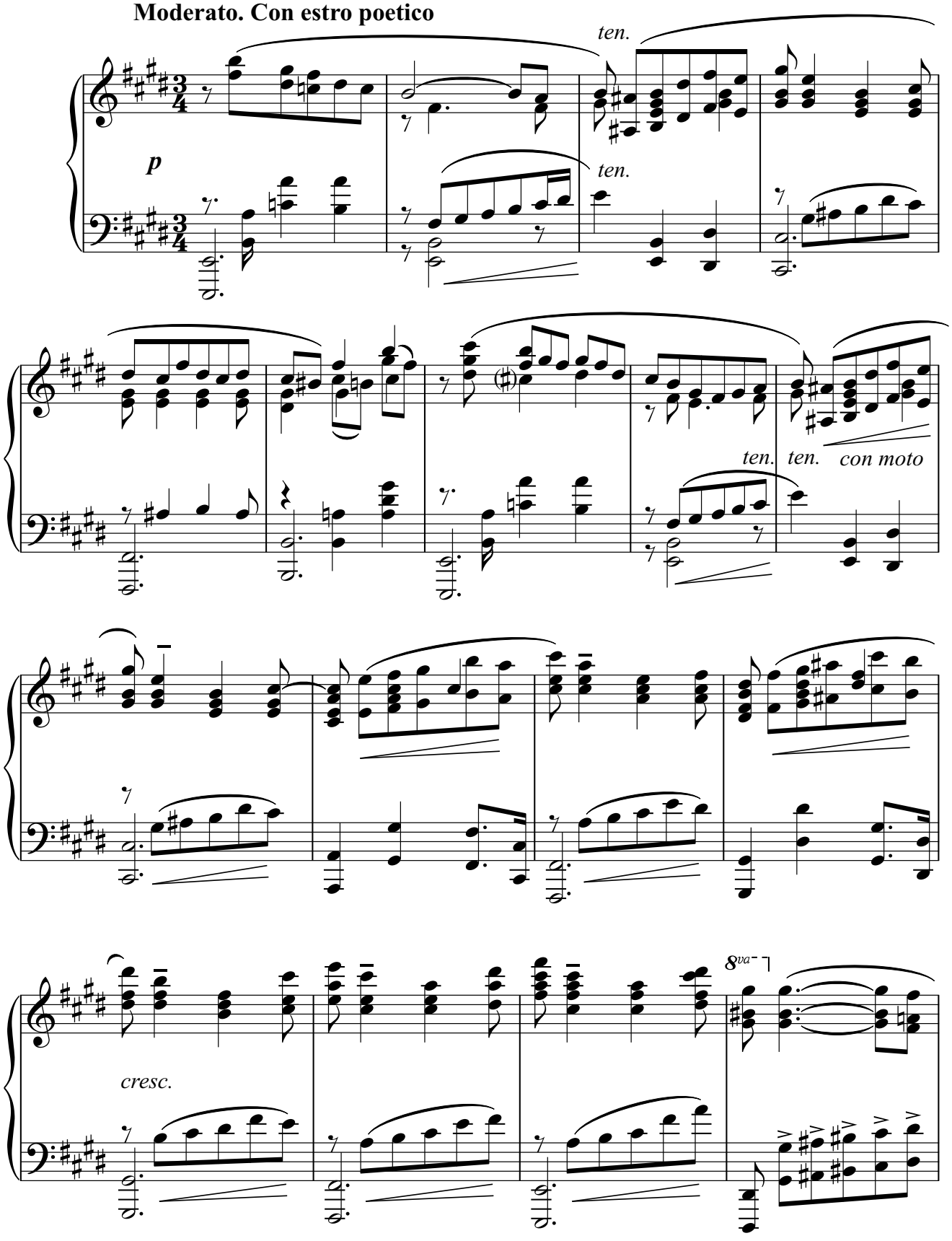

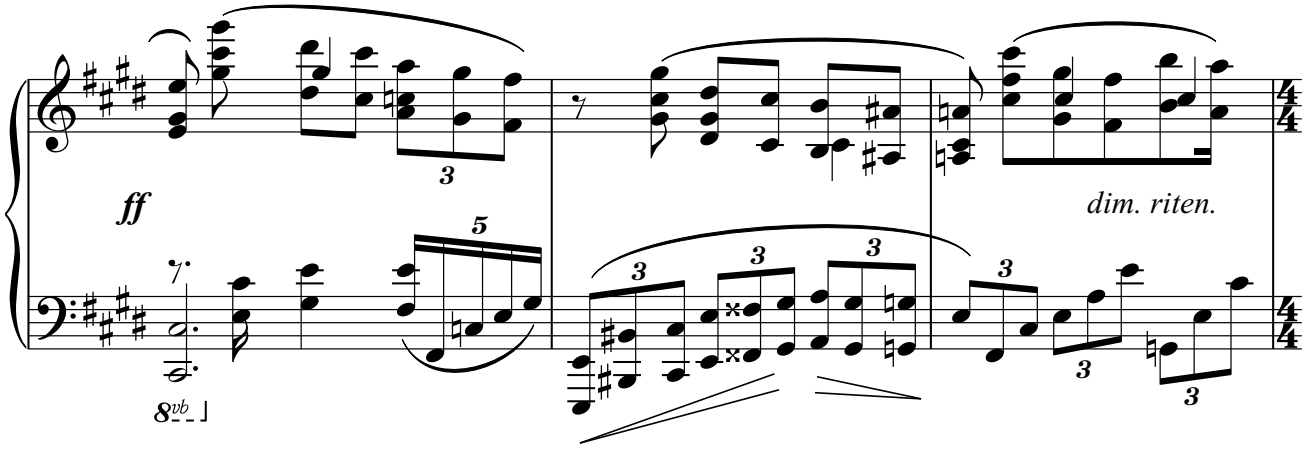

Piu mosso

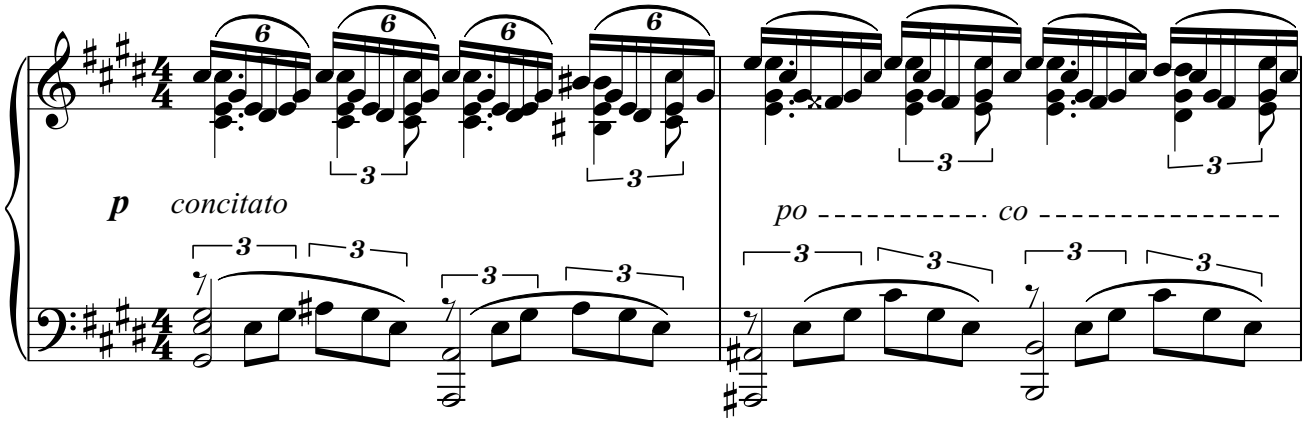

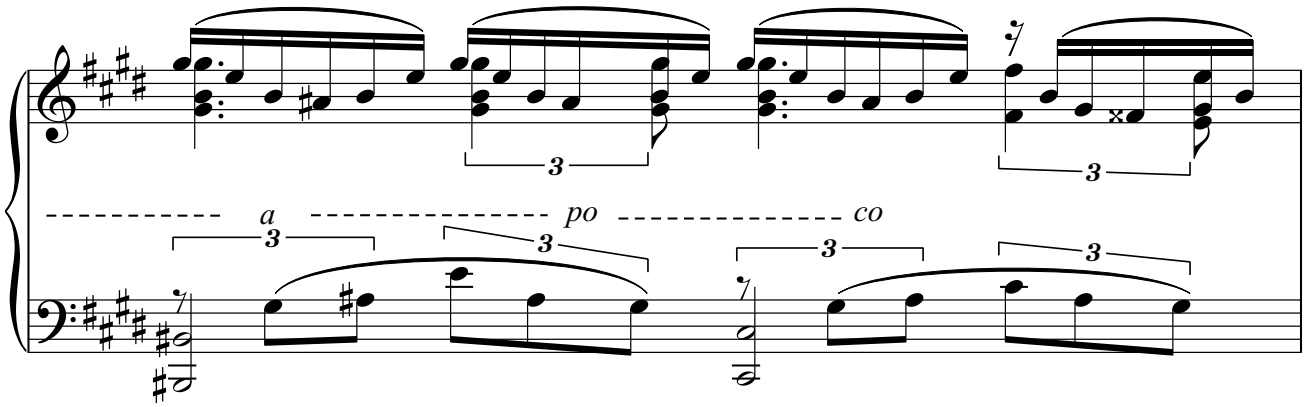

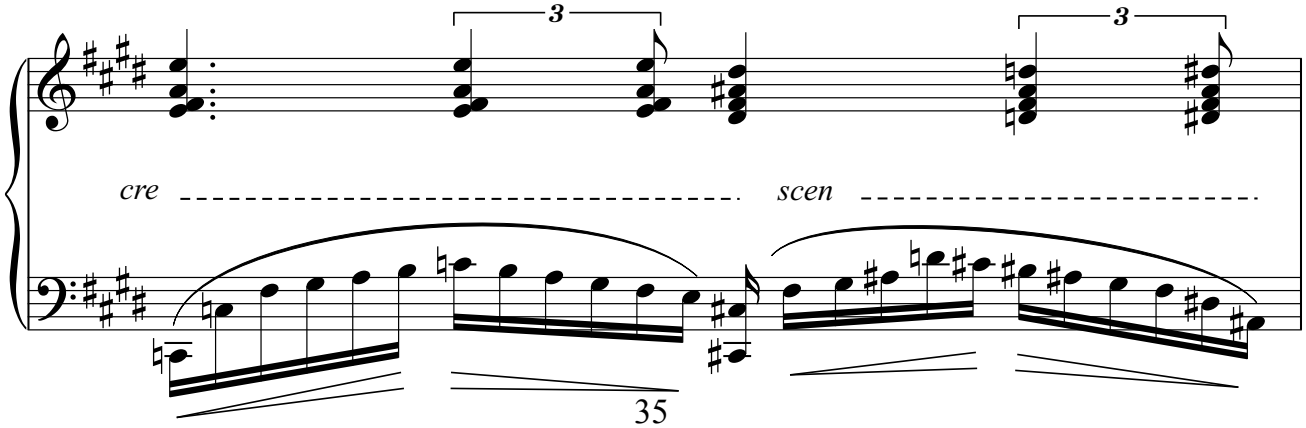

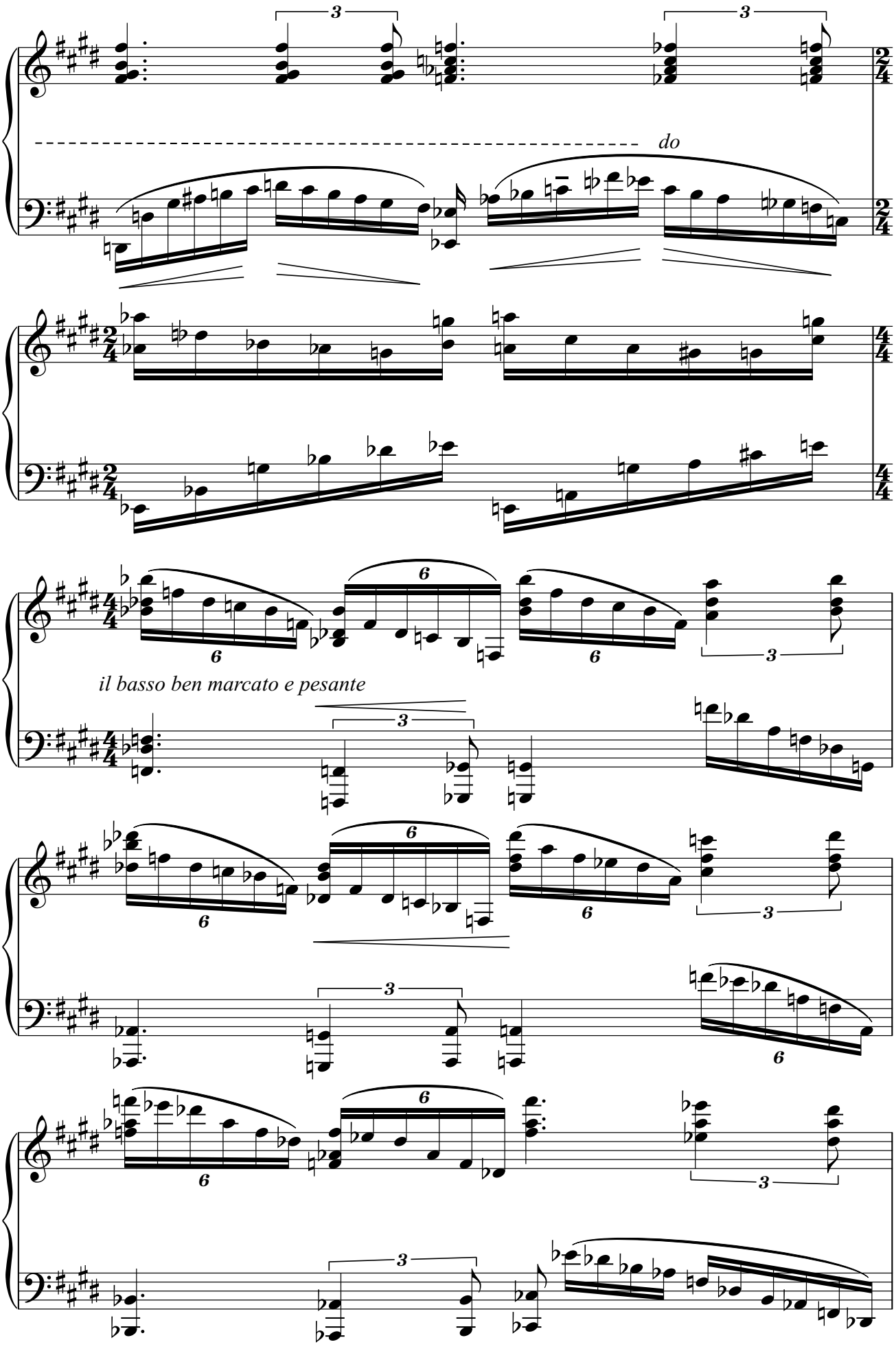
do
il basso ben marcato e pesante

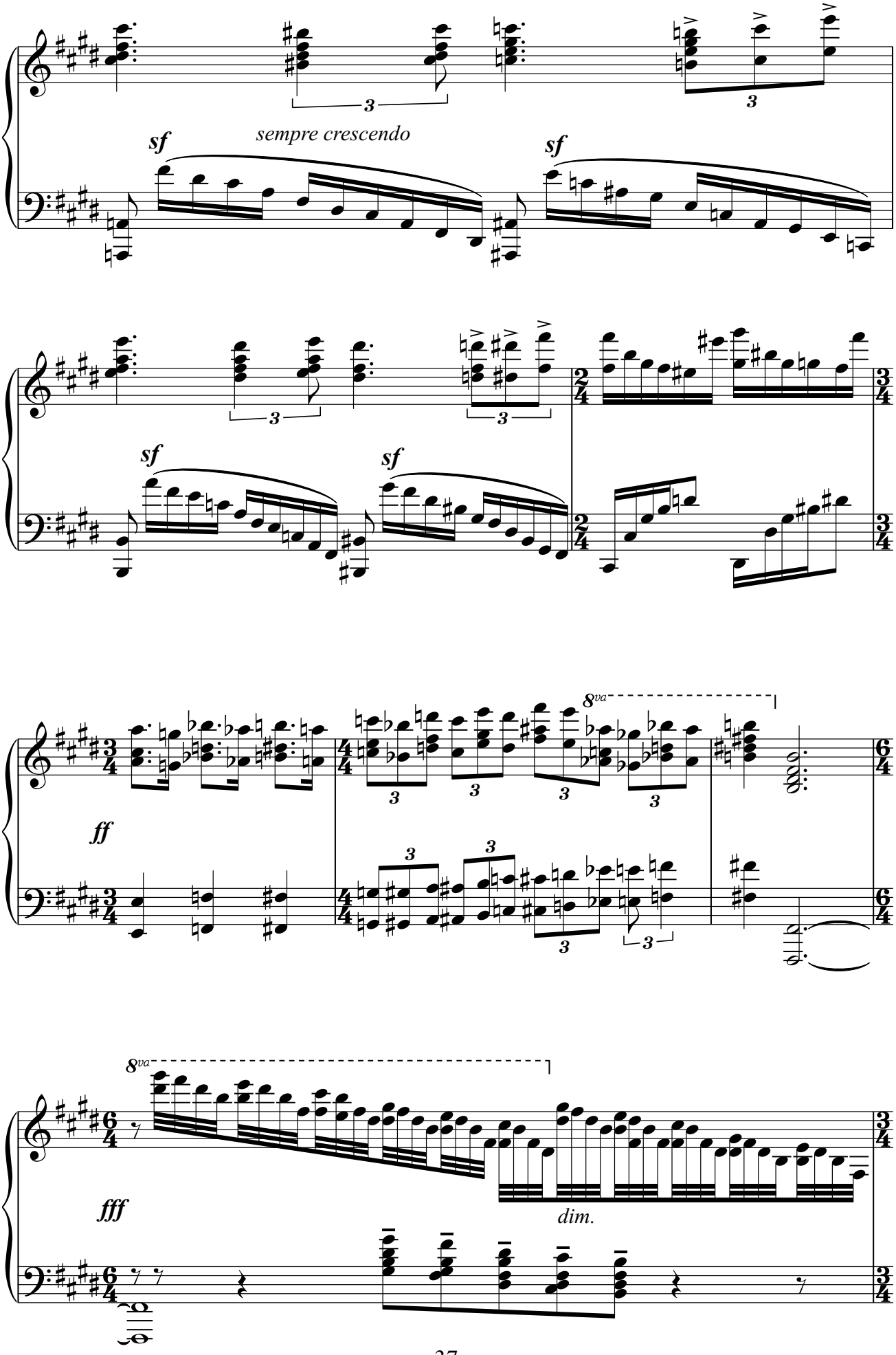
sf
sempre crescendo
sf
sf
sf
ff
8va
8va
fff
dim.

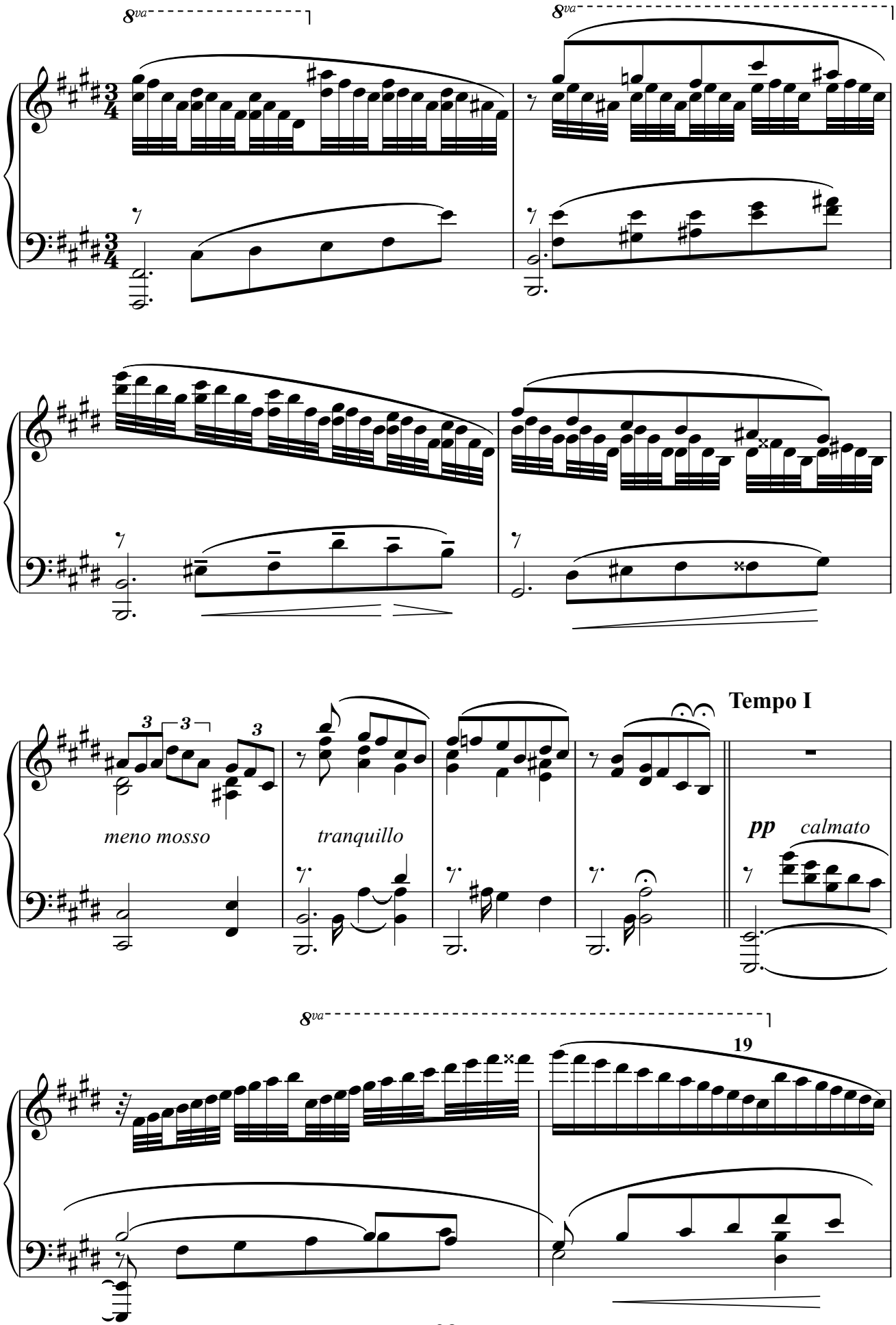
8va
8va
meno mosso
tranquillo
Tempo I
pp
calmato
8va
19

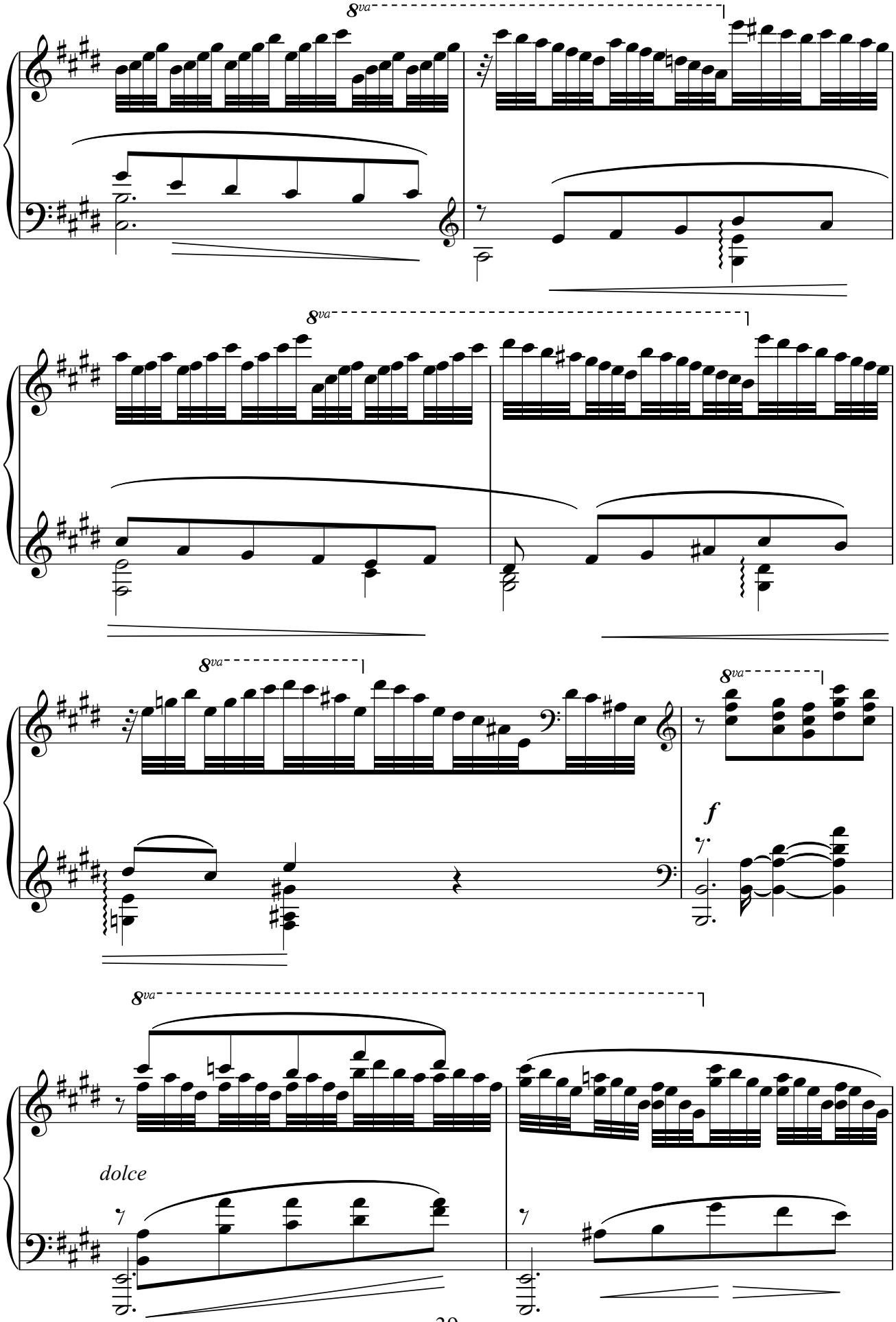
8va
8va
8va
8va
f
8va
dolce

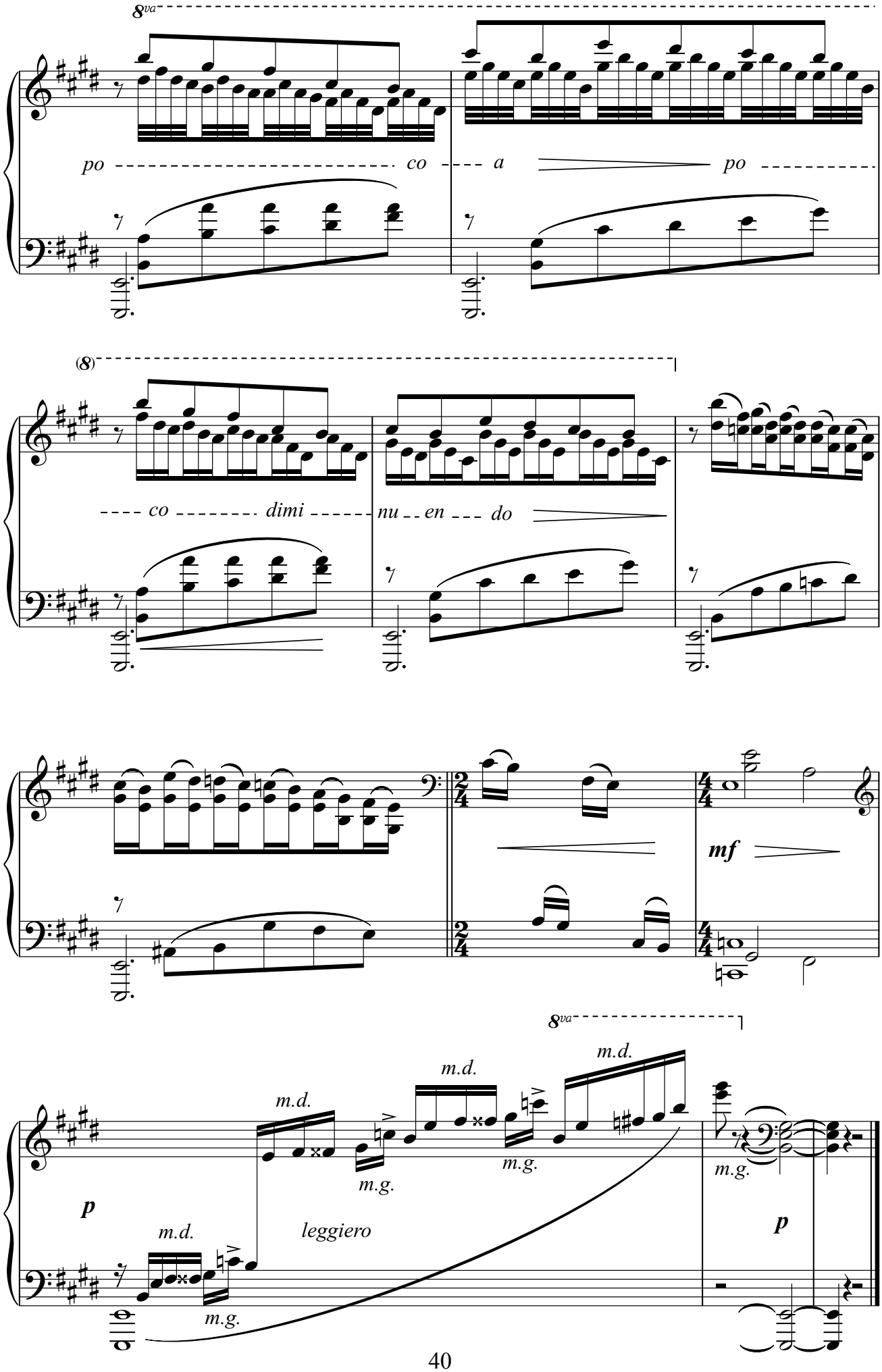
8va
po
co
a
po
(8)
co
dimi
nu
en
do
mf
8va
m.d.
m.g.
p
leggiero
p

Парафраз на тему веснянки М. Лисенка
"А вже весна, а вже красна"

Микола Дремлюга

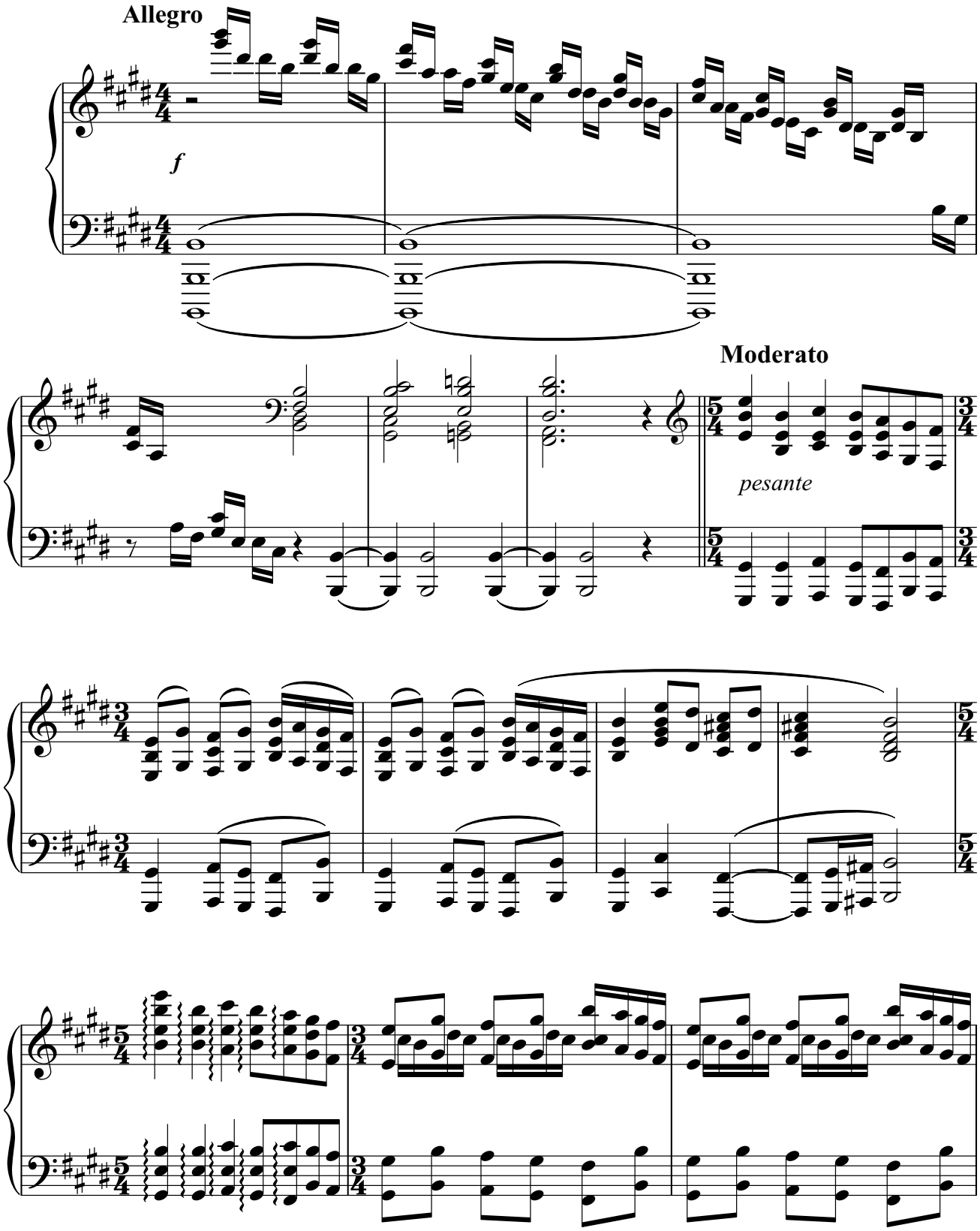

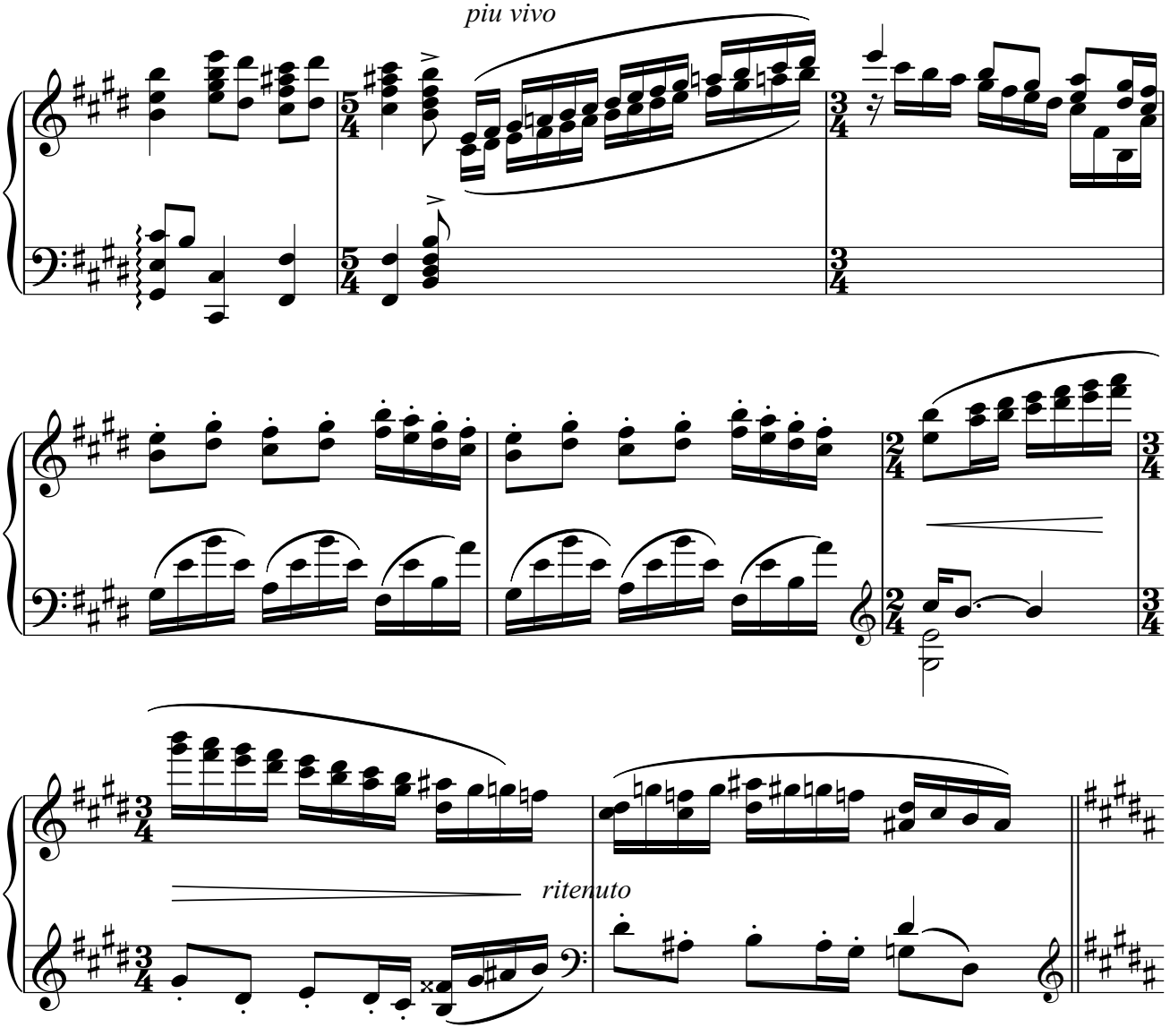

Allegro scherzando

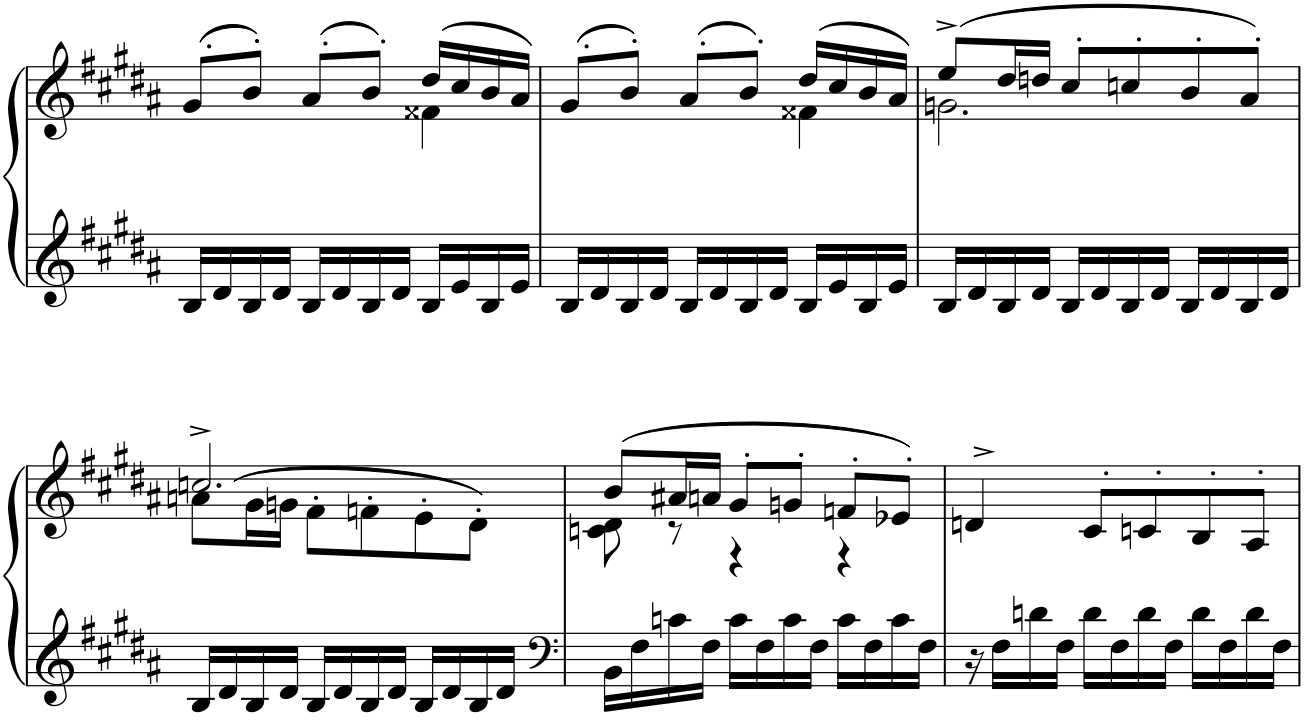

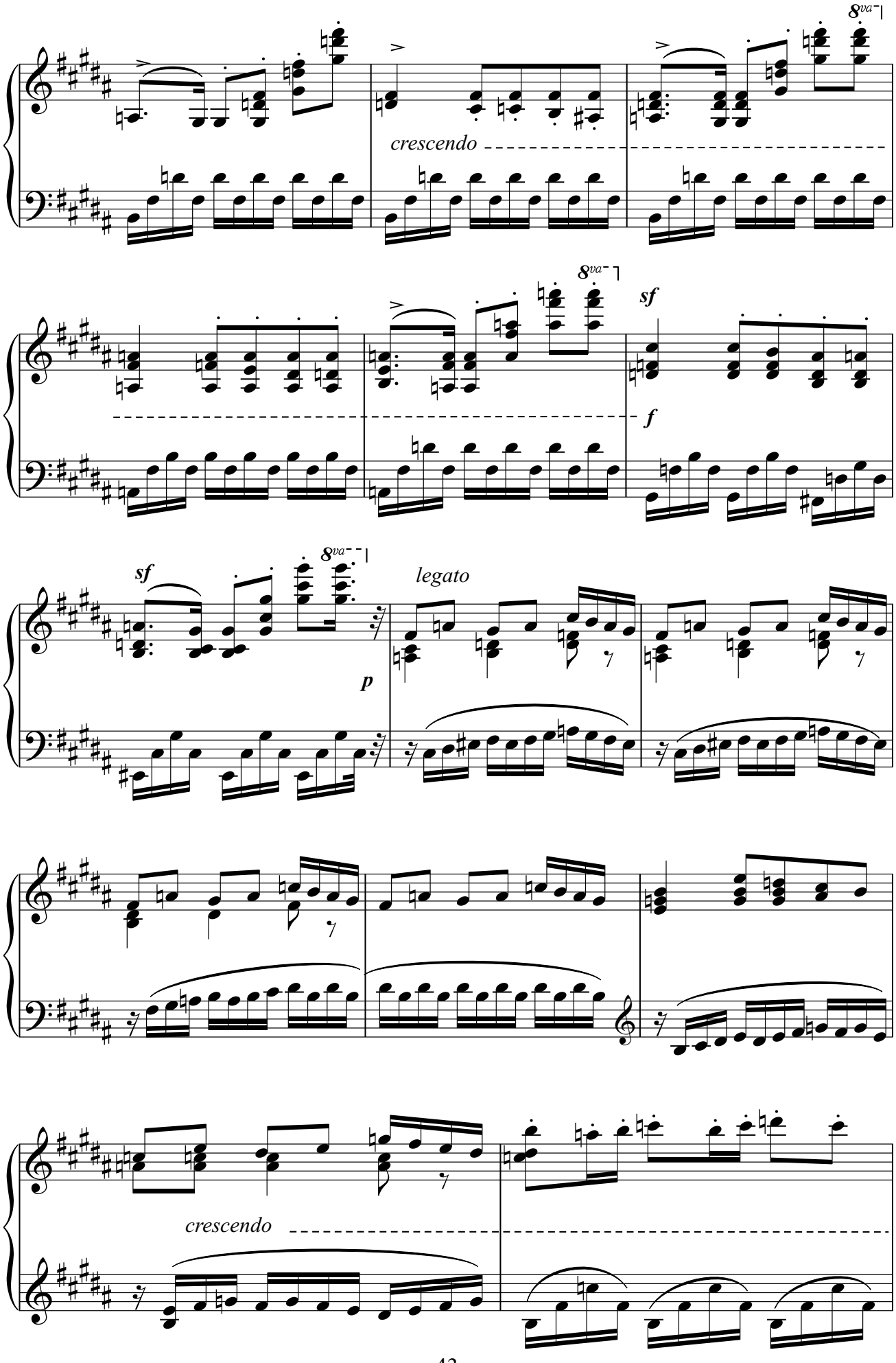
8va
crescendo
8va
sf
f
sf
8va
legato
p
crescendo

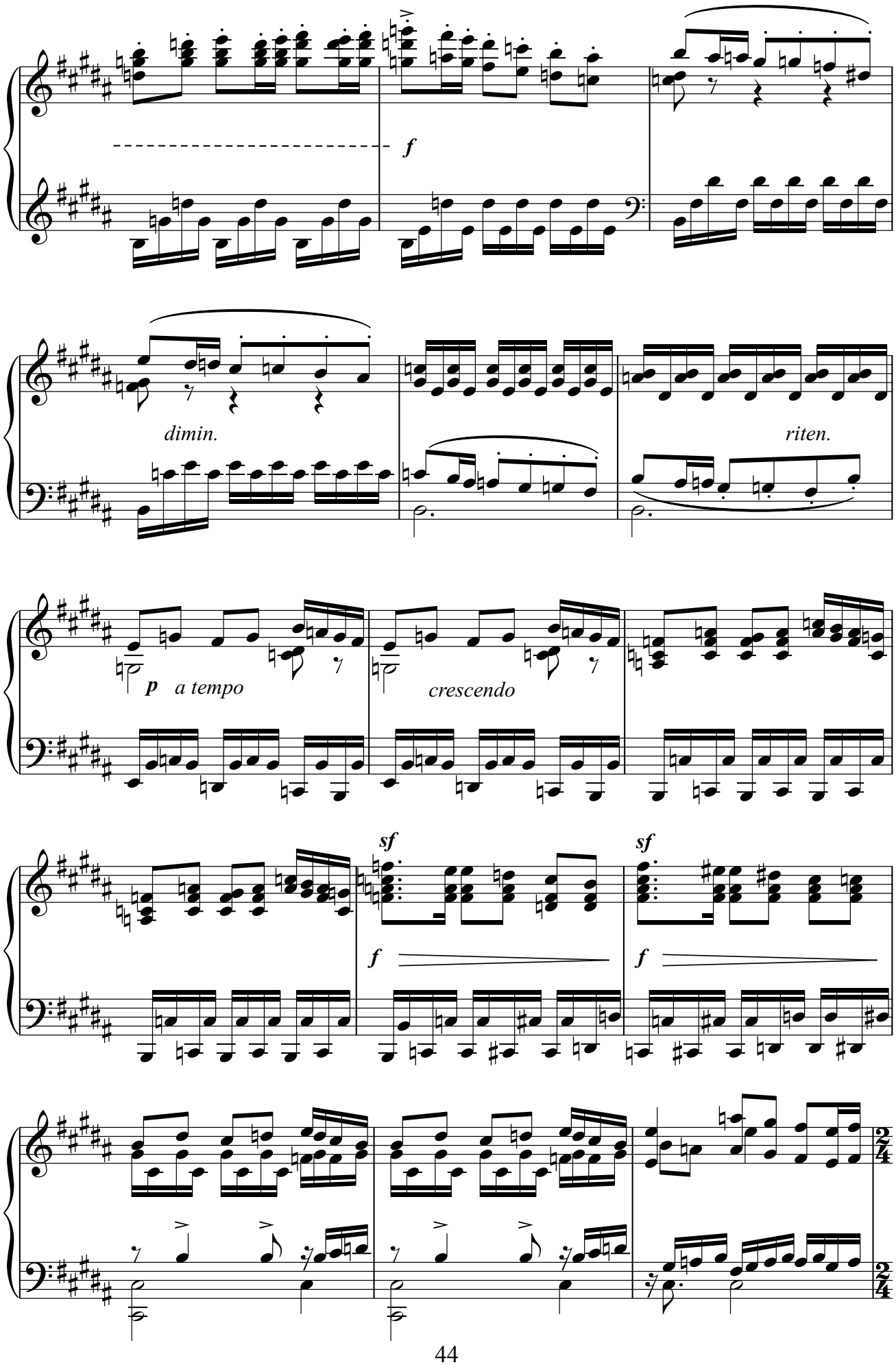
f
dimin.
riten.
p
a tempo
crescendo
sf
f
sf
f

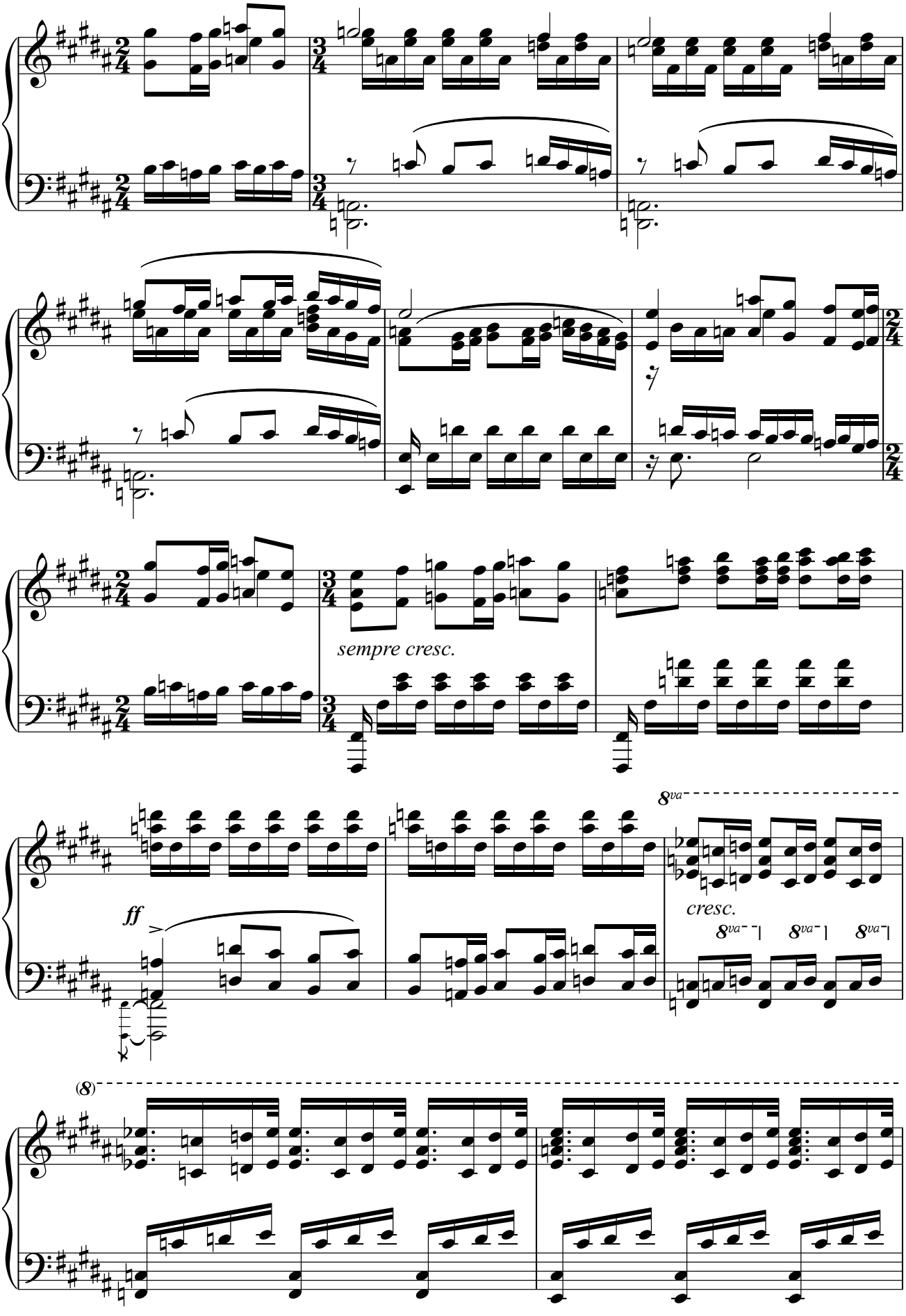
sempre cresc.
ff
8va
cresc.
8va
8va
8va
(8)

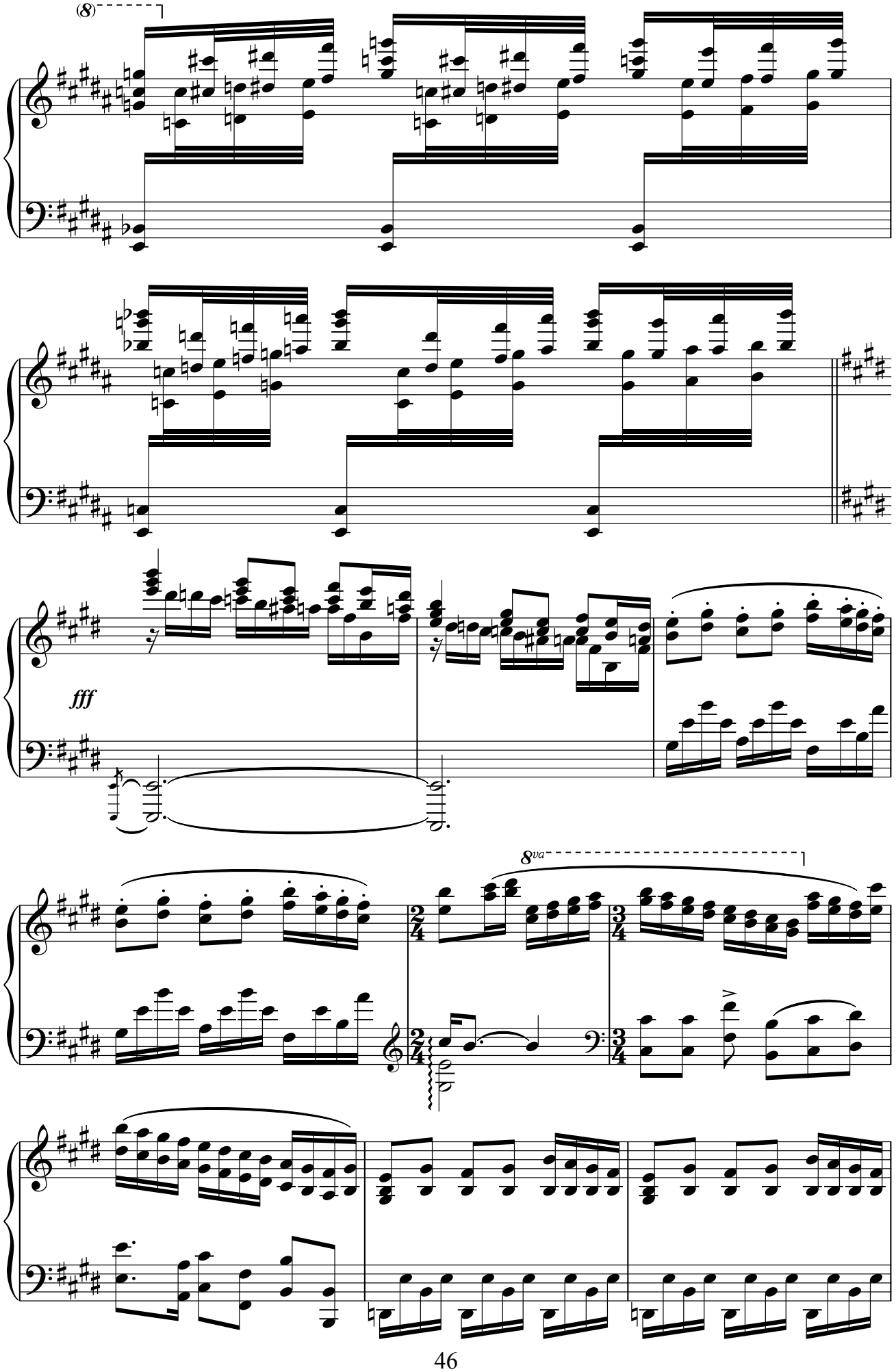
(8)
fff
8va

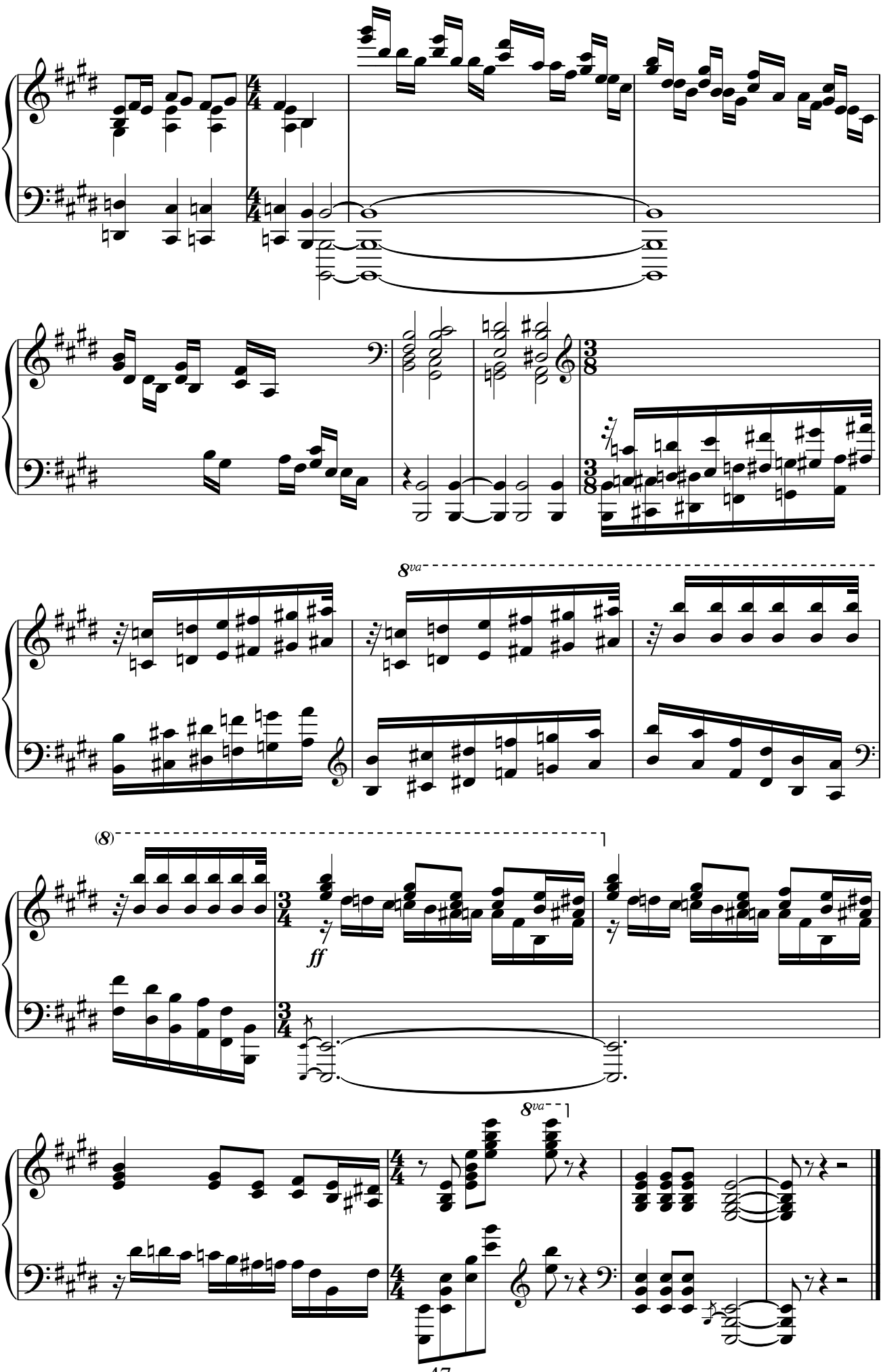
8va
(8)
ff
8va

Фокстрот

Микола Дремлюга

Allegro

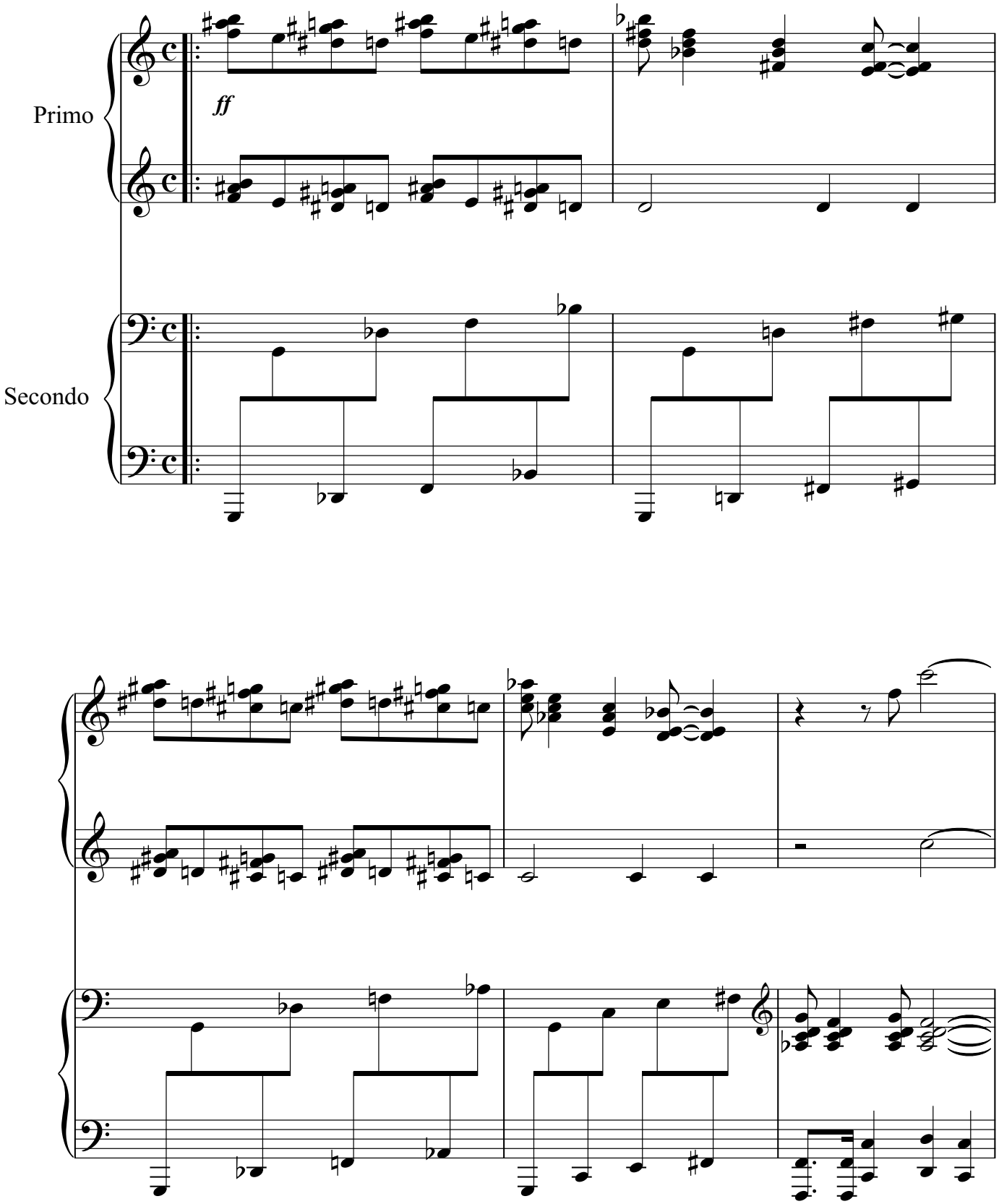

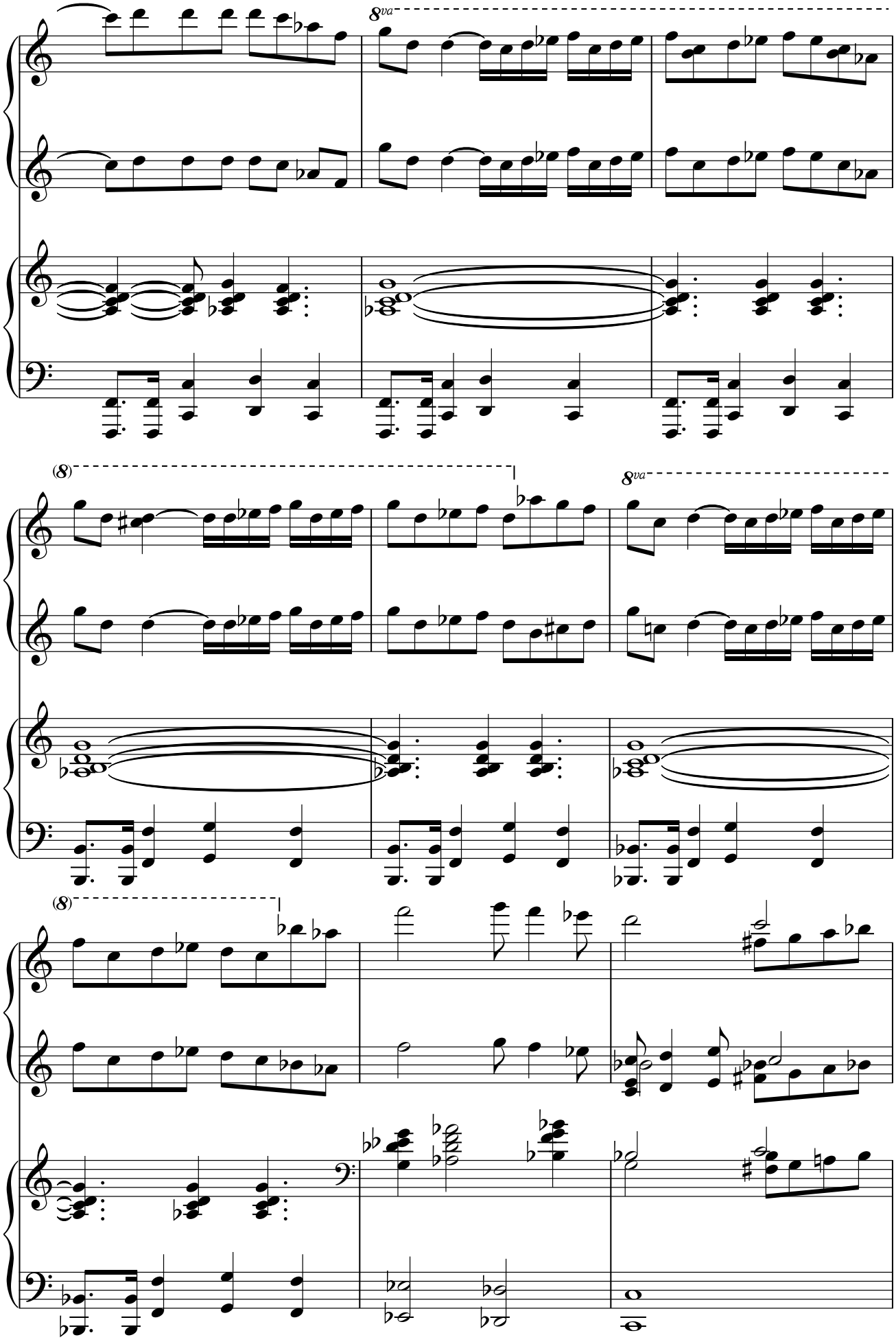
8va
(8)
8va
(8)

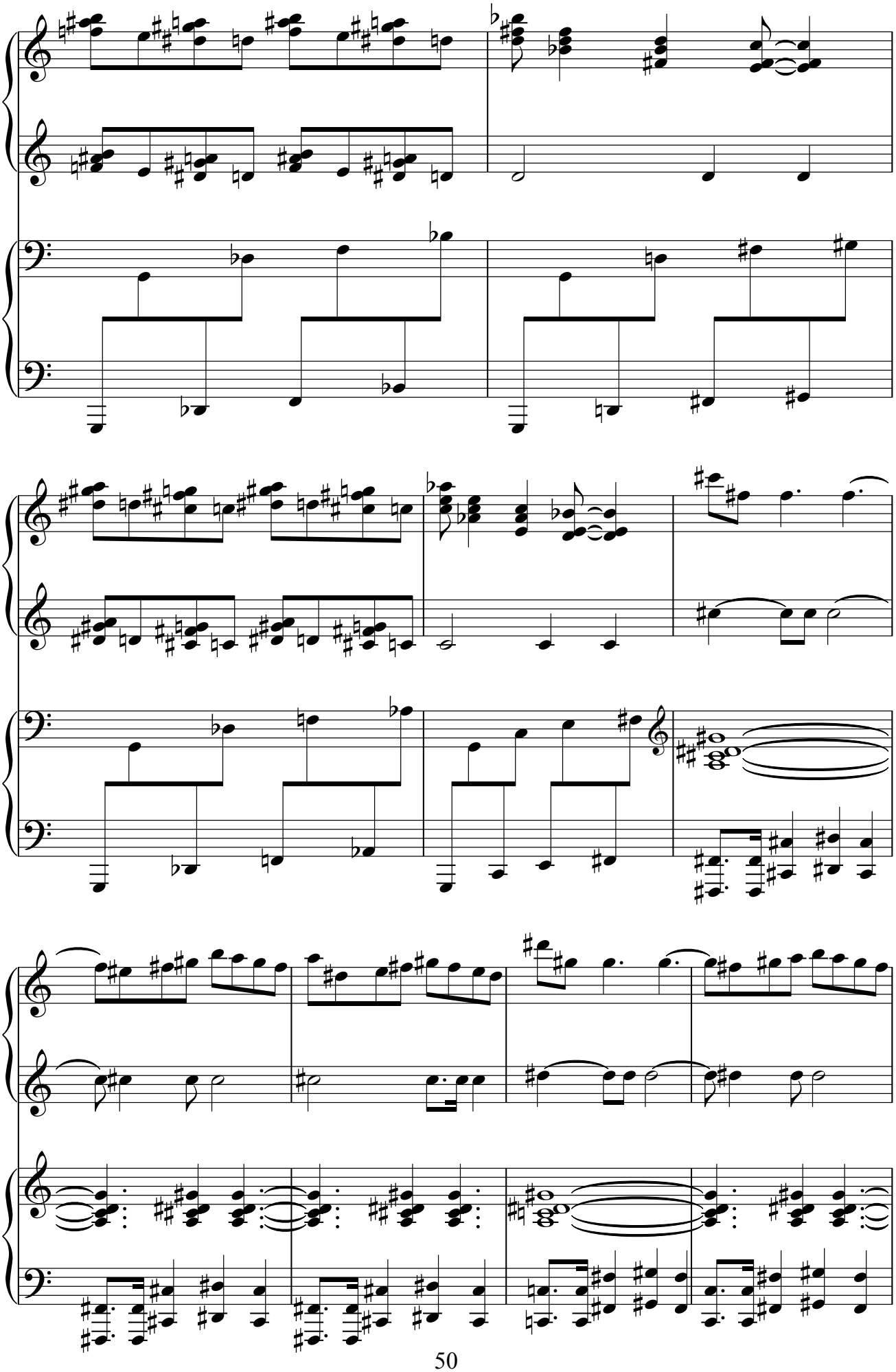

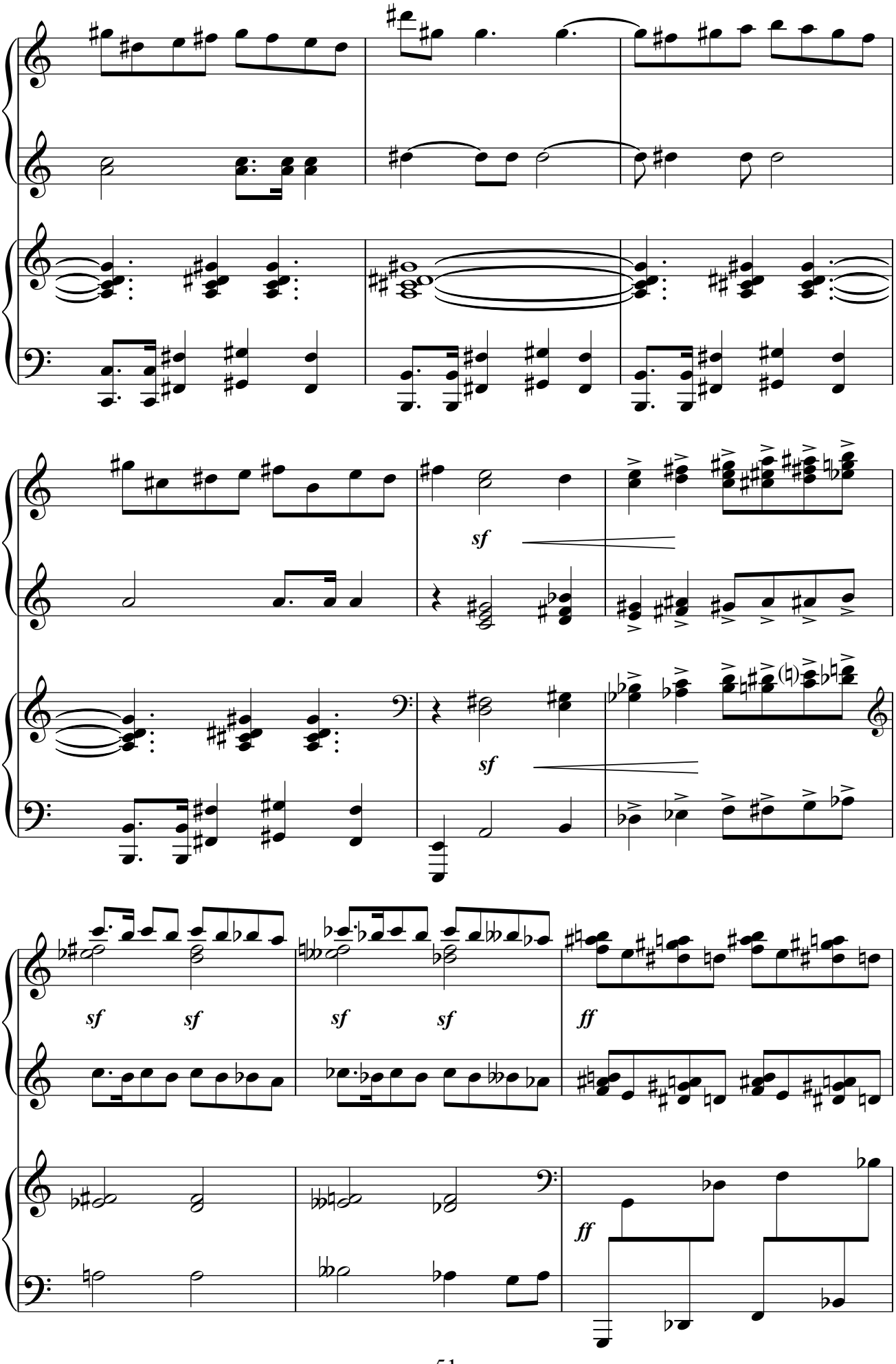
sf
sf
sf sf sf sf ff
ff

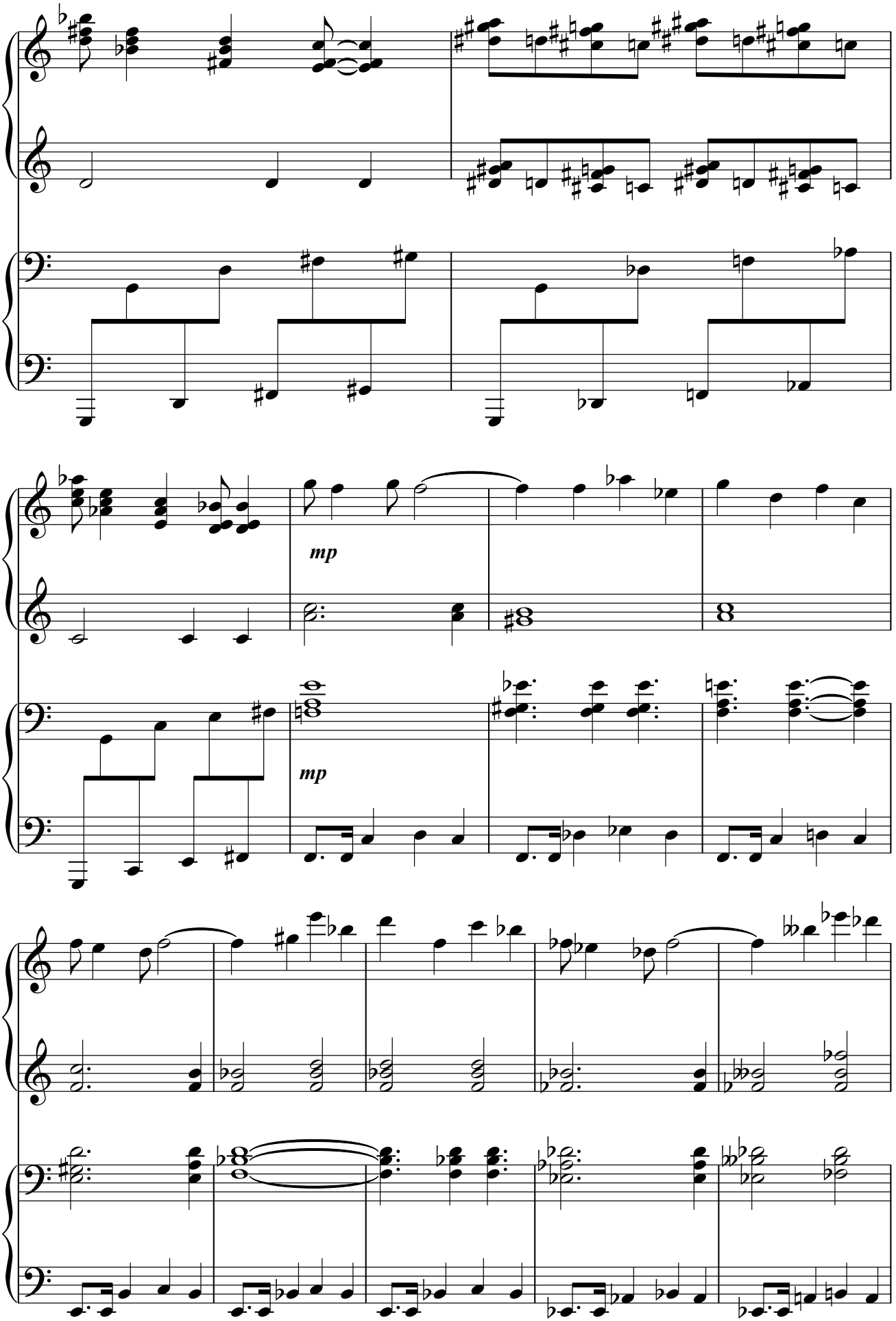
mp
mp

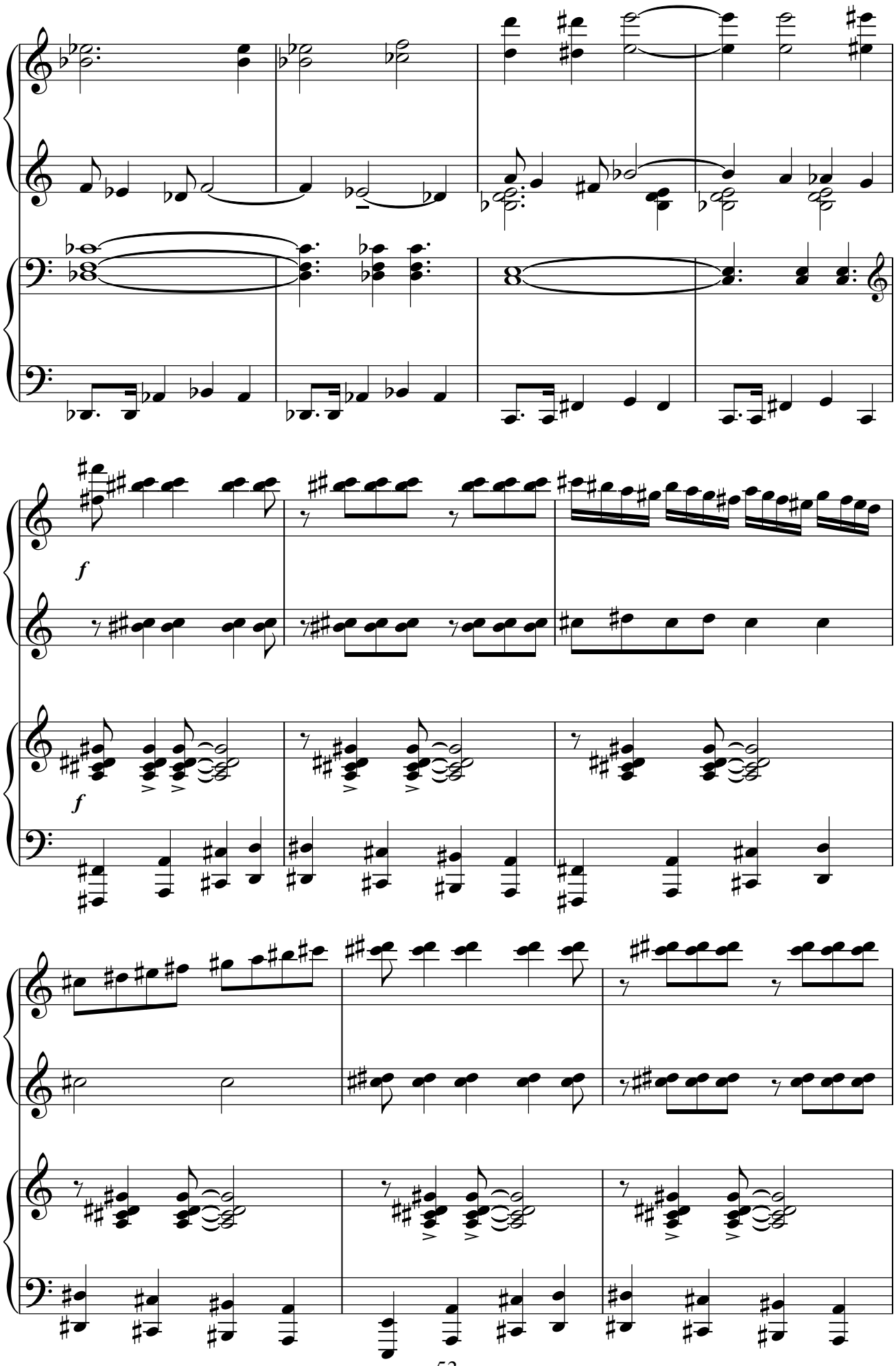
f
f

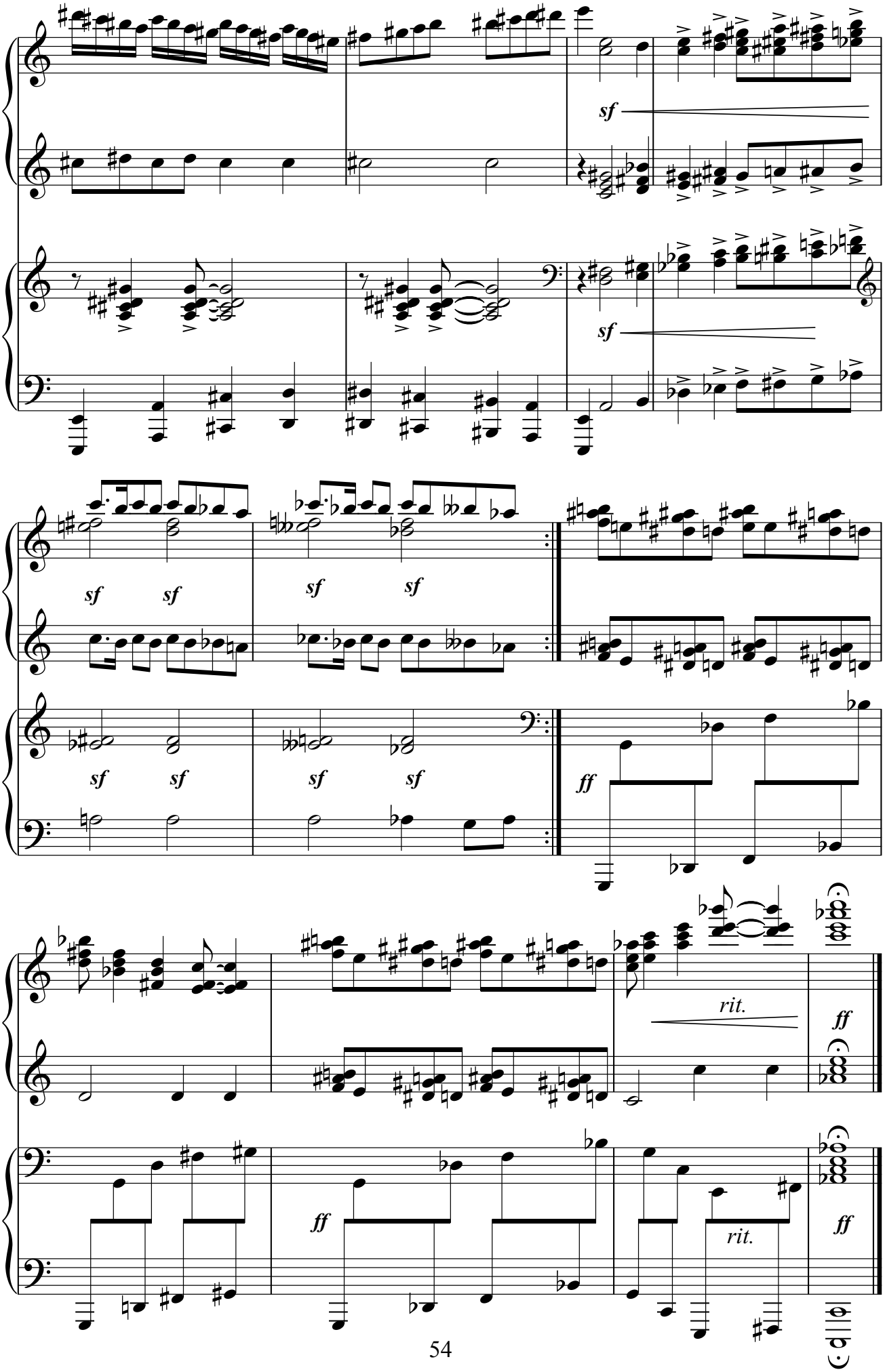
sf
sf
sf
sf
sf
sf
sf
sf
sf
sf
ff
rit.
ff
ff
rit.
ff

ЗМІСТ

Олександра Німилович, Ірина Андрусів.
Вибрані фортепіанні твори Миколи Дремлюги: з архіву композитора 3

Микола Дремлюга. Вибрані твори для фортепіано:

Прелюд № 1 fis-moll.....19

Прелюд № 2 D-dur.....23

Прелюд № 3 B-dur.....27

Експромт.....31

Концертний етюд.....34

Парафраз на тему веснянки М. Лисенка
«А вже весна, а вже красна».....41

Фокстрот для фортепіано в 4 руки.....48

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Микола Дремлюга

ВИБРАНІ ТВОРИ

для фортепіано

Навчальний посібник

з навчальної дисципліни «Фортепіано»

Упорядники:
Олександра Німилович,
Ірина Андрусів
Набір і редагування нотного тексту
Юлія Осмачко
Дизайн обкладинки
Олег Лазебний
Технічний редактор
Василь Герман

Здано до набору 29.04.2024 р. Підписано до друку 16.05.2024 р.
Гарнітура Times New Roman. Формат 60x84 1/8.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 6,51 Зам. № 11428.
Наклад 300 примірників

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «ПОСВІТ»
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
E-mail: posvitdruk@gmail.com

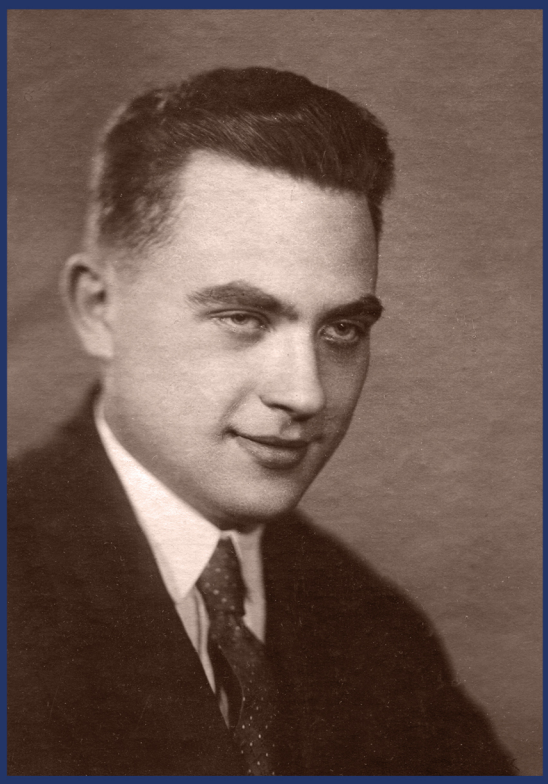

Інструментальні жанри займають у композитора Миколи Дремлюги провідне місце, акумулюючи головні риси його творчості: тяжіння до програмності чи принаймні до визначеності характеру музичних образів, переважання піднесеного тонусу музичного висловлення у втіленні оптимістичного погляду на життя як домінуючого, мелодика як головний виразовий засіб і багата гармонія, опора на народнопісенний матеріал, різноманітність фактурних засобів, тяжіння до віртуозності, засноване на доброму знанні особливостей інструмента, похідне від народних принципів розвитку варіантно-варіаційне розгортання музичної тканини, концепційна довершеність і т. ін.

Олександр Олексієнко